Resan till Rom. Noveller

Bokutgåva

Albert Bonniers förlag, Stockholm 1929.
RESAN TILL ROM

Hamburg, 3 aug.

På min aftonpromenad nyss, runtom Alstern (Jungfernstieg–Neu-Jungfernstieg –Lombardbrücke–Alsterdamm) erinrade jag mig plötsligt att jag dyrt och heligt har lovat min fästmö, min älskade Stella, att föra dagbok under min resa, så att hon sedan i tankarna kan göra hela resan med mig, se vad jag har sett och uppleva vad jag har upplevat – vad det nu kan bli, och *om* det blir något ... Min kära Stella! Ack, varför kunde jag inte vänta med denna resa ett års tid, så att den kunde ha blivit vår bröllopsresa! Jag är väl en stor egoist, kan jag tro. Men jag kunde helt enkelt inte vänta längre, och min rara och osjälviska Stella, som själv har rest i utlandet, ett par gånger till och med, och varit både i Berlin och Paris, tyckte också att jag borde se litet av världen nu, då jag så oväntat hade fått ärva morbror Hans. Hon sade att jag verkligen kunde behöva det. Hon vill nog i grund och botten gärna att jag skall bli litet mera »världsman» – så mycket det nu kan låta sig förenas med en prästs levnadskall.

Och nu sitter jag alltså här på ett litet pensionatsrum i ett vänligt och anspråkslöst »Hospiz» vid Pferdemarkt, strax invid Jacobskirche, vars torn jag kan se från mitt fönster – för resten den första kyrka i Europa som blev försedd med åskledare. (Det lär ha väckt mycken oro i församlingen på sin tid.) Sitter här vid öppet fönster i den varma, stilla augustikvällen, med två tända ljus på bordet, och försöker samla mina tankar.

Jag reste alltså från Stockholm den 30 juli, som var en lördag, med dagsnälltåget – ty jag vill ogärna resa på natten, och också mitt eget vackra land ville jag se så mycket som möjligt av – och kom på kvällen till Hälsingborg, där jag låg över natten på Hôtel Mollberg. Kvällen var stjärnklar, och jag gladde mig åt att nästa morgon få göra färden över Öresund i solguld och blått – så har jag alltid drömt mig Nordens Hellespont.

I stället vaknade jag till en mörk och grå dag med regntunga moln.

På ångbåten över Sundet (en hjulbåt – det har jag knappt sett sedan min barndom, och jag trodde inte att det fanns sådana längre!) lade jag märke till en dam i grå resdräkt. Hur kom det sig egentligen att hon fångade min uppmärksamhet? Jag såg henne knappt mer än på ryggen; hon var ensam och stod mest hela tiden vid relingen och såg ut över vattnet. Hon hade, som sagt, en grå dräkt, men med blekröda uppslag, och en blekröd fjäder i den grå hatten. Bara ett ögonblick såg jag en skymt av ett blekt ansikte bakom ett grått flor. Jag vet inte, men det föreföll mig som om det var något – hur skall jag säga – något *ödesdigert* över hennes hållning och gestalt. Den dystra grå dagen gjorde väl också sitt till, och min fantasi gjorde resten.

Vid landstigningen i Helsingör visade det sig att hon hade sällskap med en herre, som hon växlade några ord med på tyska. Jag råkade uppfatta orden »Kronborg» (med tyskt uttal) och »Hamburg».

Kronborg – ja, det skulle naturligtvis också jag se. Men det hade börjat ösregna, jag räddade mig in på en liten restaurang i närheten av hamnen och åt en hastig frukost.

Det var ju söndag, och jag lät naturligtvis inte regnvädret hindra mig från att bevista gudstjänsten i

Mariakyrkan, det forna karmeliterklostrets gamla kyrka. Den danska gudstjänsten avviker i en och annan detalj från vad vi äro vana vid. Psalmerna likna inte våra högtidliga koraler, men påminna mer om de andliga sångerna i några av våra frikyrkor, och ibland dyker »Dgnen» (klockaren) upp i svart bonjour och vit halsduk, som om han hade djup sorg, och hjälper prästen med att läsa vissa böner. Jag förmodar att detta bruk avser att symbolisera församlingens – lekmannens – mera innerliga deltagande i gudstjänsten.

Men medan jag satt i kyrkan klarnade det upp, det föll en strimma sol in genom fönsterna; efter gudstjänsten gick jag omkring på gatorna i det idylliska gamla Helsingör, jag gick till Kronborg, såg allt som skall ses, gick omkring på de gamla vallarna, där Hamlets fader inte längre går och spökar, och satt länge på en bänk i »Mörkeports ravelin» och såg ut över Sundet och Kattegatt, som nu låg i solglittrande blått under en blå himmel, just som jag hade tänkt mig det. »Mörkeports ravelin» – man kommer dit genom en mörk port, en mörk gång; så mycket skönare då att komma ut i solskenet igen! Vallarnas gamla kanoner sända inte längre, som i forna barbariska tider, skepp och manskap in i dödens mörka port; nu tiga de beskedligt; och om det är sant som det sägs i »Hamlet», att de sköto salut var gång Danmarks drott tömde sin pokal i riddarsalen, så ha de numera inte ens en så fredlig anledning att tala; gamle kung Kristian IX dricker bara en Tuborg pilsner, när han är törstig, och han dricker den inte i riddarsalen på Kronborg, som nu är inredd till kasern... Allt var stilla frid, skepp under fredliga flaggor gledo ner genom Öresund, och jag tror rentav att jag blundade till ett litet tag.

Då jag slog upp ögonen igen satt den gråklädda damen bredvid mig på bänken.

Jag vill inte neka till att jag blev förvirrad, då min blick ett ögonblick råkade möta hennes. En märkvärdig likhet slog genast ner i mig.

En likhet, ett minne ur det förgångna, och ett namn: Ellen. – Ellen Blücher.

En likhet? Bara en likhet? Ja, annat kunde det ju inte vara.

Ellen Blücher är ju död.

Hamburg, 4 aug.

Jag skulle ha rest från Hamburg tidigt i morse – till Köln, hade jag tänkt. Varför är jag då ännu kvar här?

Ack, jag råkade helt enkelt försova mig. Det vill säga, det gjorde jag egentligen inte – jag vaknade tvärtom i ganska god tid, och jag somnade inte om, men låg vaken och tänkte på ett och annat, på gamla halvglömda minnen, som jag försökte reda ut ...

På min promenad efter frukosten tyckte jag mig se en skymt av den grå damen i vimlet; hon kom från en sidogata, sneddade över Alsterdamm och vek in på Lombardbrücke. Men det finns många damer i grå resdräkt, och jag är inte säker på att det var hon. Men då jag efter en timmes promenad eller så kom in på ett kafé för att vila mig en stund och läsa några tidningar, kom den tyska herrn, som jag hade sett i hennes sällskap vid landstigningen i Helsingör, in och satte sig vid bordet bredvid. (»Den tyska herrn» – som om jag hade någon grundad anledning att tro, att inte också hon är tyska.) Han hade en min som kom mig att tänka på ett par rader i »Faust»:

De äro adelsmän, det märks av allt;
de skicka sig så missnöjt, stolt och kallt.

Fast inte kan jag just påstå att han i övrigt såg så värst distingerad eller förnäm ut.

Hamburg är onekligen en vacker, livlig och tilltalande stad. Vid de gamla kanalerna ligga många pittoreska

hus från äldre tider och spegla sig i det visserligen ganska grumliga vattnet, och många av dem ha burspråk och karnapper, som ännu för inte så länge sedan lära ha använts till ett ur sanitär synpunkt (och väl även ur estetisk) alltför »husligt» ändamål; men det blev förbjudet efter koleraepidemien 1892. Men vad som verkligen är storartat är hamnpartierna vid Elbe med deras otaliga präktiga packhus, som likna de stoltaste palats.

Jag begagnade också tillfället att se litet på Altona, som ligger så tätt invid Hamburg att man bara behöver gå tvärsöver en gata för att komma till en annan stad och till och med ett annat land, nämligen Preussen. Staden har lyckligtvis repat sig mycket sedan min i övrigt högt vördade landsman Magnus Stenbock brände av den år 1713.

(Men på den tiden hörde staden till Danmark, och vi hade krig med Danmark, så att det var ju bara rätt och billigt, efter den tidens sätt att se. Gud vare lov – den tiden är förbi och kommer aldrig igen!)

Köln, 6 aug.

Im Rhein, im schönen Strome,
da spiegelt sich in den Well'n,
mit seinem grossen Dome
das grosse, heilige Köln.

Det anses kanske inte riktigt passande för en präst att citera Heine, men det skulle dock vara bra otacksamt av mig att inte erkänna de rika skönhetsintryck som den tyvärr högst bristfälligt kristnade juden har skänkt mig. I all synnerhet nu, då jag sitter här i en liten värdshusträdgård på högra Rhenstranden, i Deutz, och ser »det stora, heliga Köln» med den gamla domen och sina otaliga kyrkor och torn spegla sig i den grönblå, sakta rinnande floden, just som skalden säger – kanske har den unge Heine själv någon gång suttit just här och drömt om gångna tider, medeltiden, i vars romantik också jag har varit så djupt och så länge fången – ja, den har sannerligen inte släppt mig ännu ... Ofta har jag undrat, om det inte var i den jag skulle ha haft mitt rätta hem i tiden.

Men solen gick ner och det blev hastigt skumt, hastigare än vi äro vana vid uppe i vår höga nord, och när jag gick in till staden igen över den oändligt långa Rhenbron var det redan mörkt med stora stjärnor – medeltidens berömda stjärnenatt ... Ja, om inte ett järnvägståg hade kommit rusande och flåsande över en annan bro inte långt ifrån, och om inte stora elektriska båglampor snart hade kommit mina medeltidsstjärnor att slockna ...

Och nu sitter jag på mitt lilla hotellrum igen – i »Hôtel Ewige Lampe» – med två tända ljus på bordet.

Hur kom det sig att jag blev präst? Som nybliven student hade jag först valt ett annat studium, eller andra hade valt det för mig: juridiken. Ty det var ju den vägen man skulle gå »för att bli något» – och jag tog verkligen »prillan».

Men så kom den där sommaren – och en höst och en vinter efter den ...

Jag tillbragte den sommaren, som vanligt i mina första ungdomsår, hos morbror Hans på Björksättra. Aldrig har jag sett två så omaka äkta makar som morbror Hans och tant Thekla. Morbror Hans var en ganska ståtlig karl, eller han skulle ha varit det vid sidan av en annan kvinna; men tant Thekla var lång som en kakelugn och fantastiskt, spökaktigt ful. (Han hade dock inte tagit henne för pengar; hon var en fattig flicka, då hon blev förlovad och gift, så att han måtte i alla fall ha varit kär i henne en gång i världen, eller hur det nu kan ha gått till.) Deras äktenskap var också olyckligt – det var åtminstone min tro, fast jag aldrig bevittnade några äktenskapliga gräl – och på sistone barnlöst; de hade haft en son, som hade dött genom

olyckshändelse. (Ett vådaskott, blev det sagt, men det pratades om att han hade tagit livet av sig.)

Vårt närmaste umgänge på Björksättra var överstelöjtnant Ekeblads på Hagsunda. Och den sommaren – det är tio år sen nu – hade de som gäst en ung flicka, en släkting (men jag hörde egentligen aldrig något närmare om släktskapen) – Ellen Blücher.

För mig var hon en uppenbarelse, och som en dröm står den sommarn för mitt minne. Aldrig ha rosorna blommat och doftat som då, aldrig har det lyst och aldrig kommer det att lysa ett augusti månsken som i den sommarns augusti ... Och dock hade jag, om jag skall säga hela sanningen, aldrig förr känt mig så bottenlöst och förtvivlat olycklig. Att hon skulle kunna älska mig – det vågade jag inte ens tänka på. Ibland fantiserade jag om hur den man skulle vara, som vore henne värd, kanske för att få ett mönster för min inbillning och försöka dikta om mig efter det. Men inte ens det ville lyckas för mig.

Och i alla fall – i alla fall föreföll det mig dock ett par gånger som om hon såg med vänliga ögon på mig. Och en gång, då vi ungdomar lekte en pantlek, kysste hon mig på munnen. (Det hörde till leken, naturligtvis, men hon kunde ju ha fuskat. Men det gjorde hon inte – inte alls.)

Bland allt annat som pinade mig hos mig själv den sommarn var också det, att jag skulle bli jurist. Det föreföll mig så vardagligt och opoetiskt. Om jag åtminstone hade varit adelsman och rik, så kunde jag ha tänkt på att bli diplomat ...

Men det blev höst och jag for till Uppsala igen. Aldrig har jag varit så lat och håglös och känt mig så oduglig till allt som under den höstterminen; det var mig alldeles omöjligt att finna något intresse i mina juridiska studier – omöjligt att tänka mig en framtid som advokat eller affärsjurist eller domare eller politiker. Händelsevis (om det nu finns något »händelsevis» i en människas liv) kom jag just den hösten att läsa Almqvists »Kapellet». Berättelsen om den unga prästen, som utan någon ovanlig begåvning – därom talas det åtminstone inte – och utan alla gynnande yttre omständigheter sprider välsignelse omkring sig i sin lilla verksamhetskrets, och som inte ens har ett namn i novellen – däri tyckte jag mig se en särskild finhet av den olycklige men rikt begåvade författaren – gjorde ett starkt intryck på mig.

Julen tillbragte jag som vanligt i Stockholm hos min mor. Någon vecka före jul kommo morbror Hans och tant Thekla till staden för att göra sina inköp till julen, och de gjorde naturligtvis också ett besök hos oss. Jag ville förstås gärna höra om Ellen Blücher ännu var kvar på Hagsunda, men kunde inte förmå mig att fråga. Först när de stodo färdiga att gå – morbror Hans var redan utanför dörren, men tant Thekla stod ännu kvar och pratade i tamburen – lyckades jag få fram en fråga, så likgiltigt och *en passant* jag kunde.

– Ellen Blücher, svarade tant Thekla, Ellen Blücher är död.

– – – Det var den julen jag kom till klarhet över att jag ville bli präst.

*

Det slår mig nu, att jag aldrig sedan hörde något närmare om Ellen Blüchers död. Det slår mig också, att tant Thekla såg så besynnerlig ut, då hon sade det. Men det förstås, hon såg ju alltid besynnerlig ut, och några månader senare blev hon sinnessjuk och dog efter ett par år. Morbror Hans sålde Björksättra – jag återsåg det aldrig – och flyttade till Mariefred.

Köln, 7 aug.

Det är söndag, och kyrkklockorna i Köln ha ringt mest hela dagen.

Jag bevistade högmässan i domkyrkan.

Jag hade nästan fruktat, att jag skulle finna en gudstjänst i den väldiga gamla medeltidsdomen alldeles förkrossande. Och det är sant: man känner sig som en mask i stoftet, ett försvinnande kryp – men man lider inte under det. Man finner sig i det, och med vällust. Så kände åtminstone jag. Och om jag led tillika, så var det av något helt annat: av jämförelsen med våra stackars lutherska fattighuskyrkor och deras torftiga gudstjänst. Våra snusförnuftiga predikningar, i vilka det ur förnuftets synpunkt inte finns något förnuft och ur religionens synpunkt knappt någon religion. Och jag kom nästan till att le invärtes, då jag erinrade mig den danske klockaren i kyrkan i Helsingör, då han rabblade upp sina böner i bonjour och vit halsduk.

I går frågade jag mig själv: hur blev jag präst? Och i dag: hur blev jag *luthersk* präst? – Ack, den frågan är det lätt att svara på! Det finns något som heter »geografisk religion» – det visste Sören Kierkegaard, denna villfarande ande, som dock har sagt så mycket träffande och sant om kyrka och präster. Jag är född i Sverige, i ett lutherskt land. Och när jag ville bli präst, blev jag alltså naturligtvis luthersk präst.

Men om jag skall vara uppriktig mot mig själv (och mot dig, min kära Stella!) så måste jag bekänna att det blir mig allt svårare att känna den svenska lutherska kyrkan som mitt rätta hem. I synnerhet med den riktning som svenska kyrkans utveckling tycks vilja ta i senare tid. För all del, den »nyprotestantiska» teologins målsmän ha en stor förtjänst, som jag villigt skall erkänna: de äro mycket toleranta mot de »efterblivna». Ännu är det tillåtet för en präst i svenska kyrkan att tro och förkunna, att Jesus Kristus var och är Guds son och själv Gud. Men det börjar anses litet gammalmodigt.

Jag tror inte att jag är någon särdeles dogmatiskt anlagd natur. Men mig tycks dock *undret* vara något alldeles väsentligt, alldeles oumbärligt för allt vad religion heter. Mina nyprotestantiska ämbetsbröder vilja inte veta av några under, framför allt inte det under, som heter Guds sons födelse på jorden. Jag undrar om de någonsin ha tänkt på vilket nytt och högst besynnerligt under de omedvetet tvingas att skjuta in i stället för detta? Ty om Jesus icke var Guds son, men blott en människa – vad slags människa var han då? – En orientalisk djävulsbesvärjare. En person på en så låg ståndpunkt, att ingen professor i nyprotestantisk teologi skulle vilja umgås med honom. Och eftersom det obestridligen framgår av evangelierna, att han av sina anhängare lät sig hyllas som Guds son, måste han ju – om han inte verkligen var det – ha varit en bedragare eller en dåre. Och en sådan har alltså stiftat den religion som har erövrat världen! Den religion som de själva bekänna sig till, om de också finna den vara i behov av förbättring och modernisering, och som de i alla händelser kalla den högsta av alla religioner! Sannerligen, sannerligen – det är icke något ringa under!

Å ena sidan undret med Guds son – å andra sidan *detta* under! Var god och välj! Det ena undret eller det andra – *undret* kommer man dock inte ifrån!

Köln, 8 aug.

En angenäm tillfällighet har kommit mig att ändra min resplan. Från Köln hade jag tänkt fortsätta till Paris och tillbringa några veckor där (jag har ett rekommendationsbrev till pastor N. Söderblom vid svensk-norska legationen) för att sedan över Nizza och Rivieran bege mig till Italien och Rom. Men nu har jag bestämt mig för att i stället resa över München och Wien till Venedig och Rom – sedan kan jag ta Rivieran och Paris på hemvägen.

På min morgonpromenad kom jag genom många smala och krokiga gamla gator ner till hamnkvarteret vid Rhenstranden, och plötsligt överraskades jag av att höra två sjömän svära på ren svenska – om nu en sådan svenska kan kallas »ren». Jag tilltalade dem vänligt och sade, att det visserligen alltid var en glädje att höra modersmålet i främmande land, då man minst väntade det, men att ordförrådet kanske kunde väljas med litet mera urskillning. Den ene blängde argt på mig och teg, men den andre svarade ganska hövligt, att man måste ju tala så att folk begriper vad man menar. I detsamma kom en tredje och klappade mig vänligt på

axeln: – Nej, se på Lennart! Har du blivit sjömanspräst här i Köln? Då får du passa på tillfället – här finns nog inte många svenska sjömän att omvända!

Det var min gamle barndomsvän och skolkamrat Lukas Göransson, förste styrman på laståangaren Zero från Göteborg, som just låg vid kajen. Vi följdes åt in i staden igen och åto frukost tillsammans. Han hade skaffat sig ett par dagars ledighet och ämnade besöka en syster, som var gift med en köpman i Mainz, och han frågade om jag inte ville göra honom sällskap på den berömda Rhenturen från Köln till Mainz – Ehrenbreitstein, Loreley och allt det där! Det frestade mig verkligen, inte minst för sällskapets skull. Jag har väl aldrig förr i hela mitt liv, som nu, varit ensam i över en vecka.

(Det var väl också det som gjorde att jag tilltalade de båda sjömännen då jag hörde deras svenska svordomar. Den sortens påträngande själasörjarverksamhet ligger annars inte så mycket för mig.)

Och så ändrade jag alltså min resplan.

Frankfurt a. M., II aug.

Rhenturen var härlig, men Loreleyklippan glömde jag att se på – jag måtte ha varit på orätt sida av båten (en gammal beskedlig hjulbåt, liksom båten över Öresund) då vi passerade den. Ack, jag har visst redan några gånger i mitt liv varit på orätt sida av båten!

Lukas Göransson skildes jag från i Mainz – på återseende, vi träffas när vi råkas! – och nu har jag i ett par timmar irrat omkring i Frankfurts gamla gator och gränder, i Fausts och Gretchens stad. Men Faust och Gretchen såg jag inte, och om jag ibland tyckte mig se Mefistofeles sticka fram näsan bakom ett gathörn så var det väl bara en judisk bankir. Frankfurt är ju också Rothschildarnas stad.

Här i Tyskland äro alla människor så flitiga och ha så bråttom. Det lär ha hänt en gång i det gamla Korint, då Filip av Makedonien väntades komma att belägra staden, att invånarna plötsligt fingo bråttom med att göra sina vapen och rustningar i ordning, förbättra befästningarna, samla livsmedel och så vidare. Diogenes, som inte ville vara sämre än de andra och skämdes att gå sysslolös, då alla andra hade så bråttom, började rulla sin tunna av och an genom gatorna.

Likadant gör jag. Tunnan, det är min dagbok. Och i morgon rullar jag tunnan vidare till München.

München, 15 aug.

Vilken underlig dag!

I de dagar jag har varit här, har jag sett vad man skall se i München. Har varit på Alte och Neue Pinakothek, Glyptoteket och Schacks galleri, har sett Feldherrnhalle (kopia av Loggia dei Lanzi i Florens) och Siegesthor (kopia av Konstantins triumfbåge i Rom) – i Hofbräuhaus har jag visserligen inte varit; jag gjorde ett försök, men den förskräckliga stanken av öl och hoppackade människor skrämde mig genast på flykt ... München tyckte jag mig ha fått nog av, och som i morse hade jag tänkt fortsätta till Wien.

Men München är ju en vacker stad i alla fall, och en dag till tyckte jag att jag kunde bestå mig här.

Dagen såg ut att bli vacker, och från mitt hotell i Briennerstrasse gav jag mig ut på vandring hit och dit. Efter en stund befann jag mig på en kyrkogård, en stor begravningsplats, som gjorde intryck av att vara jämförelsevis ny; de äldsta dödsår jag läste på stenarna voro från 1860-talet, och några riktigt gamla gravvårdar syntes inte till. Fast dagen var klar och ganska varm, tycktes det mig dock ligga en underlig blekhet och kyla i luften – i själva stämningen. Som präst är jag trots min ungdom alltför förtrogen med kyrkogårdar och med dödens hela yttre apparat för att känna mig beklämd av den, och dock kände jag en

ödslighet stiga upp i mig som jag inte kunde förklara. Inte en enda människa syntes. Jag såg mig om efter en utgång. Jag kom också till ett par gallergrindar, men där var stängt. Jag gick vidare och såg på litet avstånd en låg byggnadslänga av gulrött tegel med, som det föreföll mig, stora butikfönster. Jag undrade vad det kunde vara; butiker inne på en kyrkogård – det tycktes mig varken kyrkogårdsmässigt eller ens affärsmässigt. Vad kunde det vara? Jag är en smula närsynt och måste avstå från alla gissningar tills jag kom fram.

Byggnaden visade sig vara, om jag så får säga, en expositionslokal för »bättre lik». De lågo där på *lit de parade* före begravningen. Där låg en högre officer, en överste eller kanske general, en äldre man med vaxade vita mustascher, i uniform och med många ordnar. Något tillkännagivande om den dödes namn och rang såg jag dock inte. I fönstret bredvid låg en dam i svart sidenklänning, något dekolleterad, dock utan juveler och smycken. Hon såg ut att vara omkring fyrtio år och hade visst sett ganska bra ut som yngre ... Nästa fönster var tomt, men i det nästa igen låg en medelålders, fetlagd man i frack och vit halsduk och med en enda liten orden. Jag tyckte nästan han såg ut som om han bad om ursäkt för att han hade kommit i alltför fint sällskap. Han hade nog i lifstiden varit mera hemmastadd på bierlokalerna än i den högre societeten.

Kungliga personer bruka ju efter sin död förevisas på *Castrum doloris.* Detta gamla bruk tycks i Tyskland (eller kanske bara i Bayern – vad vet jag?) ha utsträckts till att omfatta personer i mera framstående samhällsställning överhuvud, och så har man till sist funnit det mest praktiskt att ordna saken på det här sättet ... Ja, vart folk har sin smak och sina seder och bruk ...

Jag fann äntligen en utgång.

Jag visste inte riktigt var jag befann mig, men då jag på en gatuskylt i ett hörn läste »Luisenstrasse», visste jag att det inte var så långt till Propyläerna, Königsplatz och Briennerstrasse. Jag hade emellertid blivit ganska trött, och jag gick in på en bierstube för att vila mig en stund vid ett glas öl och en tidning. Lokalen var för tillfället nästan tom, jag satte mig vid ett ledigt bord – det fanns många – beställde mitt öl och fick fatt i en tidning. Jag hade inte suttit där många minuter förrän en ny gäst kom in, styrde kursen rakt på mitt bord och slog sig ner. I första ögonblicket tänkte jag naturligtvis att han tog mig för en bekant, men han sade inte ett ord och hälsade inte ens. Kort efter kommo ytterligare två herrar in och satte sig vid samma bord. (Det var ett stort runt bord, liksom de flesta andra i lokalen.) De tycktes inte känna den första, det växlades åtminstone inga hälsningar, men de kommo dock snart i samtal med honom. Efter dem kommo tre eller fyra andra, och alla slogo sig ner vid samma bord, medan så gott som alla andra bord alltjämt stodo lediga, och inom kort fann jag mig sitta mitt i ett muntert sällskap, där alla pratade med varandra men ingen tog ringaste notis om mig. Det vill jag nu inte heller just påstå att jag längtade efter, men det kändes i alla fall litet underligt. Jag tog helt stilla min sejdel och flyttade över till ett tomt bord. Men det kom alltjämt nya gäster, och varje ny gäst slog sig ofelbart ner vid mitt bord, utan att hälsa eller inleda något samtal. Jag betalade hastigt och gick.

Emellertid hade jag hunnit se i tidningen att det pågår en stor utställning i Glaspalast. Av modern tysk konst har jag nästan ingenting sett, och jag gick dit. Lokalerna voro så kolossala, att den i verkligheten ganska talrika publiken nästan försvann i de många stora salarna. Jag beundrade nästan allt vad jag såg, men jag kan inte smickra mig med att vara någon konstkännare, och den oerhörda mängden av tavlor tröttade mig snart. Jag stod redan i begrepp att gå, men gjorde dock först en rond genom några av de mindre rummen. Och där blev jag plötsligt stående framför ett kvinnoporträtt.

Det var ju »den grå damen». Ja, visst var det hon! Men i *grande toilette*, med ett juvelgnistrande halssmycke. Jag trodde mig se en furstinna, en drottning! Men visst var det hon – den saken fanns det intet tvivel om. Och nu, då jag kunde stå länge och se på det kära ansiktet, länge och ostörd, nu såg jag så klart

vad jag ännu inte kunde eller vågade tro då, i Mörkeports ravelin på Kronborg: att det var Ellen Blücher. Ja, hon var det och ingen annan – ingen annan i världen!

Hon är inte död, det var inte sant.

Hon lever.

Bakom mig hörde jag en dam säga halvhögt, på tyska:

– Vacker är hon. Men ...

Och en annan dam:

– Ja, visst är hon vacker. Men ...

De gingo vidare, och jag hörde inte mera.

Först nu föll det mig in att slå upp i katalogen. »Arnold Porres: Porträtt av fru v. B. Tillhör doktor R. von Briemisch.»

Hon *lever.* Hon lever kanske här i München! Och tillhör d:r R. von Briemisch ...

– – – Halvblind av det starka solskenet gick jag genom Münchens gator, gick länge och på måfå, gick, jag vet inte vart – blind av solskenet eller av mina tårar, ty jag märkte plötsligt att jag gick på gatan och grät.

(Senare samma dag.)

Då jag satt vid kaffet efter middagen, som jag åt på en restaurang vid Karlsthor, fick jag en detektividé, visserligen av enklaste slag: jag bad att få se i en adresskalender.

Briemisch – d: r R. v. Briemisch ... Briennerstrasse numro det och det ... Det måste ju vara alldeles i närheten av mitt hotell. Och då jag kom hem till hotellet visade det sig vara huset mittemot. Andra våningen skulle det vara. Nedrullade gröna persienner för alla fönster. Bortresta, alltså. Ja, det var ju att vänta, mitt i augusti.

D:r v. Briemisch, hennes man – det var väl förmodligen den tyska herrn, som jag såg i hennes sällskap. Besynnerligt i alla fall, att jag bara ett ögonblick såg dem tillsammans – på ångbåten stod hon ensam vid relingen, på Kronborg var hon ensam, och på kaféet i Hamburg var *han* ensam ... Kan det vara ett lyckligt äktenskap? Ack, vad kommer det mig vid!

*

Det är längesen jag fick brev från Stella. Ett enda har jag fått under hela min resa hittills; det var i Köln, och det är nu mer än en vecka sen. Kanske något brev har gått till Paris.

*

Från mitt fönster ser jag hela tiden huset och våningen med de nerfällda persiennerna. Hela huset ligger i mörker, så när som på fjärde våningen, där det lyser en ensam lampa längst bort till vänster.

Och just nu släcktes den också.

I morgon reser jag alltså till Wien.

München, 16 aug.

Nej – än en gång ville jag se henne. Porträttet, alltså.

I mina ögon är det ett mästerverk. Det är så levande. Och oaktat det är signerat detta år och alltså framställer henne i hennes nuvarande ålder, omkring trettio år, har konstnären icke desto mindre fångat något av den unga flickan, av den Ellen Blücher som han väl aldrig har sett, men som jag har sett och minns och aldrig glömmer. Och dock tillika något bittert vemodigt, något som ännu inte fanns då, eller som jag inte såg. Vad allt kan inte ett ansikte säga, eller låta ana, eller dölja ...

Slumpen ville att jag samma dag skulle få visshet om att den tyska herrn, som jag hade sett vid landstigningen i Helsingör och sedan i Hamburg, verkligen är hennes man, d:r von Briemisch. Då jag vid fyratiden stod vid fönstret i mitt hotellrum och spekulerade på hur jag skulle använda resten av dagen, såg jag honom komma ut ur porten till huset mittemot. Men de gröna persiennerna voro alltjämt nerfällda i hela våningen. Förmodligen bo de väl ännu på landet, men han har alltså haft ett ärende inne i staden och i våningen ...

Och slumpen (om det nu finns någon »slump») ville mig ännu något mera den dagen.

Jag bestämde mig för att ta en promenad ut till Nymphenburg, vars slott och park jag ännu inte har sett. Jag gick Briennerstrasse ned till Karolinenplatz, där en obelisk är rest till minne av de trettitusen bayrare som stupade (eller fröso ihjäl) under Napoleons fälttåg i Ryssland. Obelisken bär den något gåtfulla inskriften: »Auch sie starben für die Freiheit des Vaterlandes.» (Det var ju, om jag inte missminner mig, Napoleon som hade utnämnt sin bundsförvant eller vasall, kurfursten av Bayern, till kung. De trettitusen stupade alltså, såvitt mitt lilla förstånd kan fatta, inte precis för sitt fosterlands frihet. Men det var kung Ludwig I som författade inskriften, och han lär ha varit så djupsinnig.)

Plötsligt märkte jag att någon stod vid min sida – en dam. Jag vände mig mot henne, det var hon! Och hon log mot mig!

– Du har alltså kommit till München nu, Lennart? sade hon. Du kände inte igen mig på Kronborg. Jag kände strax igen dig! Men jag har väl också förändrat mig mycket mer än du.

Jag vet inte vad jag i en hast kunde stamma till förklaring. Att jag hade trott hon var död sedan tio år, och varför, det kunde jag inte strax säga henne. Jag sade bara något om, att när jag inte strax hade känt igen henne, så berodde det på ett helt annat skäl.

Vi följdes åt den lilla biten till Königsplatz och Propyläerna. Det visade sig att hon hade reda på åtskilligt om mig, att jag hade blivit präst, och att jag var förlovad. Jag talade om hennes porträtt, som jag nyss hade sett, och berömde det så gott jag kunde med min klena kunskap om konst. Och i Propyläerna stodo vi länge och pratade, innan vi skildes. Hon skulle till bangården.

– Du skall inte följa mig längre nu, sade hon. Vi ha ett landsställe vid Starnberger See. Det vore roligt att få se dig där ute en dag. Var bor du?

Jag nämnde min adress, och vi skildes.

*

Jag gick ut till Nymphenburg, som jag hade tänkt, och vandrade länge omkring i den gamla vackra parken, drömmande om gamla dagar, om den där sommaren för tio år sen, min sista sommar på Björksättra.

Och till Wien kommer jag väl alltså inte heller i morgon ...

München, 19 aug.

Hur skall jag kunna reda ut mina intryck – mina förvirrade minnen och intryck från i går – – –

I går förmiddag blev jag kallad till telefonen i hotellet. Det var hennes röst! Invitation till middag samma dag, i villan vid Starnberger See.

– På stationen träffar du en tjock herre med rött skägg, som är grått på ena sidan. Det är Arnold Porres, målaren. Jag har också givit honom ditt signalement, så att ni kan inte ta fel på varandra. Han tar hand om dig. Och så en sak, du missförstår mig väl inte: vi säger inte du till varandra i gästernas närvaro, det brukas inte alls så mycket i Tyskland som hemma i Sverige, så att det skulle bara ge anledning till missförstånd ... Och det var sant, en sak till: kom för all del ihåg att vi är katoliker här, allihop! Alltså, ingenting om religionen, och du kommer naturligtvis inte prästklädd! Välkommen, Lennart!

(Ack, jag hade visst inte tänkt säga du till henne – det gjorde jag inte ens sist vi träffades, fast ingen hörde oss.)

Vid femtiden var jag på bangården och träffade mycket riktigt genast herr Arnold Porres, som presenterade sig och förde mig in i en kupé. Herr Porres visade sig känna ganska väl till Sverige, han hade till och med varit i Stockholm för ett par år sen och talade med stor aktning om svensk målarkonst, von Rosen och Kronberg, som han sade sig sätta högre än Makart (jo, jag tackar jag!) och bland de yngre Zorn, Carl Larsson och Bruno Liljefors. I samma kupé som vi kom det också flera andra herrar och ett par damer, som alla voro bekanta med herr Porres och liksom vi voro bjudna till middagen i villan vid Starnberger See. Och strax innan tåget satte sig i gång kom den herre, som jag på goda grunder hade antagit vara d:r von Briemisch, men herr Porres presenterade honom för mig som doktor Pertz eller Pertsch – jag vet inte om jag uppfattade namnet riktigt. Jag blev onekligen ganska överraskad, och ganska tankfull, men dolde naturligtvis min överraskning. Jag vet inte hur jag mitt i det allmänna pratet kom att säga något (till herr Porres, inte till doktor Pertz) om det överväldigande intryck jag hade mottagit av domen i Köln.

– Ja, sade doktor Pertz (som jag inte hade tilltalat), Kölnerdomen är visserligen till största delen en modern byggnad i imiterad gotik, den blev färdig år 1880. Men en byggnadsstil, som man ännu efter så många århundraden finner lönt att imitera, måste det ju dock ha varit något med. Vår tid har inte frambragt något jämförligt, det måste erkännas.

(Ehuru det var något i hans ton som inte tilltalade mig, kunde jag dock inte undgå att finna hans sista anmärkning mycket träffande. I vår tids byggnadsverk lär nog eftervärlden varken om hundra eller femhundra år finna något värt att imitera. Och vad är det då som har hållit denna gamla arkitektur levande genom tiderna? Vad annat än den *tro* som skapade den och som den ödmjukt tjänade? Men dessa tankar behöll jag för mig själv.)

Den Briemischska villan föreföll mig som ett verkligt palats, inte så mycket genom sina dimensioner eller genom sitt yttre, men mera genom sitt praktfulla inre. Från en rymlig förhall fördes man in i »stora salongen», där värden och värdinnan togo emot sina gäster. Fru von Briemisch föreställde mig för sin man, doktor von Briemisch, en herre med glest, något grånat hår och monokel. (Vid presentationen fick jag också titeln doktor.) Bland gästerna lade jag märke till en äldre dam, som tycktes mig liksom omgiven med en osynlig och dock omisskännlig atmosfär av djup vördnad. Det var en furstinna av Thurn und Taxis. Under den stund, som förflöt innan man gick till bords, fick jag tillfälle att beundra utsikten genom de tre stora, rundbågade fönstren, eller fönsterdörrarna, som stodo på vid gavel i den varma, stilla augustikvällen. De förde ut till en loggia, från vilken trädgården i tre terrasser sänkte sig ned mot sjön, som låg djupt turkosblå mellan de höga stränderna, och längst i söder skymtade alpernas snöhättor i ett extatiskt fjärran.

Värden förde furstinnan av Thurn und Taxis till bordet; en gammal professor med många ordnar, en berömd konsthistoriker, förde värdinnan. Jag hade ingen dam – det var långt flera herrar än damer. Arnold Porres

satt mittemot mig vid bordet. Han var full av tokroliga historier (inte just alltid så anständiga, men han var ju artist) så att jag behövde verkligen inte ha haft tråkigt, om det bara hade kommit an på det, men det kommer nog mest an på en själv, och jag kände mig så underligt beklämd. Jag kunde inte undgå att göra mig den frågan: varför har hon bjudit mig hit? Här kunde vi ju knappt få tillfälle att tala med varandra, än mindre att tala förtroligt om gamla minnen ... Inte kunde det väl vara för att visa mig vilken »lycka» hon hade gjort – för att visa sig själv i en strålande ram? Men något sådant kunde jag alls inte tänka mig. Bredvid Porres satt doktor Pertz. Han såg just inte heller ut att vara i något festhumör. Alltjämt samma missnöjda och föraktfulla min som jag hade lagt märke till i Hamburg. Men på samma gång en besynnerlig oro i blicken ... Också värden själv, doktor von Briemisch, tycktes mig ha ett uttryck av oro och bekymmer, och Ellen, vars bleka ansikte jag kunde skymta långt borta i ljuset från de stora silverkandelabrarna, lyssnade, som det föreföll mig, med ett stelt och frånvarande leende till den gamle konstprofessorns vitsar och roligheter.

Efter middagen serverades kaffet dels i salongen, dels i loggian, och gästerna spridde sig snart i grupper och par i trädgården och i trapporna, som förde från den översta terrassen ner till stranden. I salongen satt furstinnan av Thurn und Taxis i samma soffa där hon hade suttit då jag kom, uppvaktad av societetsreligionens hängivna, medan Arnold Porres, doktor Pertz och några andra herrar slogo sig ned kring ett spelbord.

Jag stod vid en av loggians pelare och såg fullmånen höja sig över de skogklädda bergen på andra sidan sjön. Från en båt någonstans långt borta – jag kunde inte se den – klingade sång, en mansröst och en kvinnoröst i växelsång, som till sist förenade sig i duett. Luften kändes tung, nästan kvalmig, och i söder hade det stigit upp tjocka molnbolster med runda konturer.

Plötsligt stod Ellen vid min sida. Hon riktade en eller annan älskvärd fras till mig på tyska, och jag svarade på samma språk. (Det satt ett par damer inte långt ifrån oss.)

– Låt oss gå ett slag i trädgården, sade hon, fortfarande på tyska. Det är svalare nere vid stranden.

Vi gingo nedför en marmortrappa. På stranden gingo några av gästerna av och an, men vi stannade på den mellersta terrassen, som låg tom i det askvita månljuset. Från sjön hördes alltjämt sång; nu var det en trio.

– Du undrar kanske, sade hon (och nu talade hon svenska), varför jag har bett dig hit. Och det skulle inte heller vara så lätt för mig att förklara det.

Jag visste inte riktigt vad jag skulle säga. Och så frågade jag henne, kanske mest för att säga något, hur hon hade blivit katolik. Om kanske hennes man hade gjort det till villkor?

– Nej, sade hon med ett svagt leende, han uppställde verkligen inte några villkor. Men jag märkte snart, att han fann det önskvärt för vår sällskapliga position. Och då tyckte jag att jag gärna kunde göra honom till viljes – med så litet. Jag har just aldrig känt den lutherska läran som någon omistlig klenod.

Jag teg. Det smärtade mig naturligtvis att höra henne tala så ringaktande om sin barndoms tro. Men på samma gång kunde jag inte undgå att göra den tysta reflexionen: hur oändligt mycket mera betyder inte religionen för katolikerna än för de flesta av oss protestanter! Aldrig hör man talas om att en katolsk dam byter om religion därför att hon blir gift med en protestant eller kommer till ett protestantiskt land.

Hon märkte min förstämning.

– Å, ursäkta mig, sade hon. Jag glömde för ett ögonblick att du är luthersk präst. Och det kan ju hända att min religiösa uppfostran blev litet försummad. I de kretsar där jag växte upp var religionen aldrig annat än en formsak. Men nog om det! Du sade, sist vi råkades, att när du inte strax hade känt igen mig på Kronborg, eller på ångbåten, så berodde det på ett särskilt skäl. Vad kan det ha varit för ett skäl?

– Ett ganska allvarligt skäl, svarade jag. Jag trodde att du var död sedan många år.

Och jag berättade henne om tant Theklas besynnerliga lögn, som naturligtvis (det stod ju klart för mig nu) var ett av förebuden till hennes sinnessjukdom.

– Besynnerligt, sade hon. Nu, när du säger detta, påminner jag mig att hon någon gång sade till mig, att du led av en obotlig sjukdom.

Jag blev som förstenad. Men jag svarade, att vi inte kunde döma henne som andra människor. Hon måste tydligen ha varit sinnessjuk redan då.

– Ja, ja, vi får väl tro det. Fast sinnessjukdom, det säger så litet ... Ack, Lennart, du känner inte de vanlottades skadelystnad och hat! De vanskaptas hat mot de välskapta, de dummas hat mot de begåvade! Jag hade sannerligen aldrig gjort henne något, och ändå kände jag hur hon hatade mig från första stunden hon såg mig. Men nog om det. Nog om det som är dött och begravet.

Hon kisade med ögonen mot månen. Molnskocken i söder hade vuxit och stigit högre upp, den hade blivit trasig i kanterna och sände lösa skyflockar i förväg, som jagade fram över månen.

Vi stodo bägge tysta.

– Lennart, sade hon, jag vill i alla fall att du skall veta varför jag gärna ville se dig här i kväll. Du trodde jag var död. Jag tror det själv ibland. Jag har kommit in i en mörk källargång och ser ingen väg ut ur den. Tro inte att jag söker någon hjälp hos dig – ingen kan hjälpa mig, ingen i världen! Men då jag mötte dig steg min barndom, min ungdom upp för mig, jag ville än en gång tala med någon som hörde den tiden till ... Ack, vad tjänar det till att tala! Än en gång, Lennart, tro inte att det är den gamla historien om den drunknande och halmstrået, och att du skall vara halmstrået! Och fråga mig inte om något, jag kan ingenting säga – inte annat än vad jag har sagt – – – Jag är eländig – olycklig – eländig, eländig – – –

Hon tog min hand, förde den hastigt över sina ögon och skyndade uppför terrasstrappan.

Jag stod kvar, stel av ångest. Jag förstod att en fara hotade henne, något förskräckligt, som jag bara dunkelt kunde ana, men som jag inte kunde undgå att på ett eller annat sätt förbinda med den där doktor Pertz, som jag hade sett komma ut ur huset med de fällda persiennerna ... Jag kände det som i en dröm jag har haft några gånger: jag hör ett järnvägståg komma, jag vet att det kommer om ett ögonblick – än är det jag själv som ligger på skenorna, ur stånd att röra mig, än är det en annan, någon som jag har kär, kärare än allt i världen, och jag är orörlig, förlamad, kan ingenting göra ...

Månen bröt på nytt fram ur skyarna, bländande iskallt vit i den onaturligt varma natten, och samtidigt lyste en första blixt fram ur åskmolnen, som nu redan täckte mer än halva himmeln. Stora regndroppar började falla. De gäster, som ännu voro nere på stranden, kommo hastigt upp, och jag följde efter dem, sist av dem alla, uppför trappan till översta terrassen. En åskskräll gav mångdubbelt eko mellan bergen.

Gästerna trängdes i ingången till salongen. Vad var det som försiggick? Vad var det som hade hänt? Doktor Pertz stod grönblek i en grupp av herrar vid spelbordet. Arnold Porres gestikulerade med knutna händer, en annan herre klappade honom lugnande på axeln, en tredje grep om hans handlov, medan Porres utom sig av raseri väste upp i ansiktet på Pertz: Falskspelare! Falskspelare! Ellen låg avsvimmad. Hennes man låg på knä vid hennes sida, och en av gästerna, kanske en läkare, höll om hennes handled ... Furstinnan hade rest sig upp och befallde fram sin vagn.

Och jag, jag störtade ut i natten, i åska och störtregn. Blixtarna lyste min väg.

München, 21 aug.

Åter en söndag. Jag bevistade högmässan i Theatinerkirche. Det skänkte mig lugn för en stund, en liten lindring i min ständiga ångest. Och jag bad för *henne*.

I går såg jag en notis i en tidning: »D:r H. C. Pertsch arresterad för växelförfalskning.»

*

Märkvärdigt att det ännu inte har kommit något brev från Stella. Hon måste ju dock för länge sen ha fått det brev jag skrev till henne om min ändrade resplan.

*

Här i München har jag ju ingenting mer att göra. – Ville dock gärna se henne än en gång och säga henne farväl.

Huset med de slutna persiennerna ligger alltjämt övergivet och mörkt och tomt.

München, 25 aug.

Förbi.

Förbi, och aldrig mer! Vilka förskräckliga ord! Aldrig se henne mer!

Utan mål irrade jag omkring på gatorna, och jag vet inte hur slumpen – men det finns ingen slump, nu vet jag det! – förde mig till kyrkogården, samma kyrkogård där jag gick den dagen, för mer än en vecka sen, den dagen då jag kom till Glaspalast och såg hennes porträtt.

Dagen var mörk och mulen, och jag hade knappt kommit in på kyrkogården förrän det började ösregna. Jag sökte skydd under ett träd.

Jag hade kommit in samma väg som jag förra gången kom ut från kyrkogården. Till vänster låg den långa låga byggnaden med de stora butikfönsterna, expositionslokalen för de döda av högre klass. Regnet ville inte upphöra, men det fick vara detsamma, jag drogs oemotståndligt dit.

Och där – såg jag ...

Mitt i störtregnet sjönk jag på knä och bad för hennes själ.

*

Förbi. Aldrig mer. Vilka förskräckliga ord!

*

Vad vill jag i Wien, vad vill jag i Venedig? Jag reser direkt till Rom.

Rom, 2 okt.

Allting är ordnat och klart. Från och med i morgon blir klostercellen mitt hem.

Farväl, min stackars Stella! Dessa dagboksblad, som jag började skriva för dig, kommer du aldrig att se. Du skrev till mig, dels att du inte kan överleva skilsmässan från mig, dels (i ett postskriptum) att jag inte är så oumbärlig för dig som jag kanske inbillar mig. Ack, i den vägen inbillar jag mig intet. Jag önskar dig av allt

mitt hjärta en bättre man än jag kunde ha blivit för dig.

Farväl, Stella, och *Ave stella claritatis!*

*

Farväl, Luther – du liderliga munk, som satte en världsdel i brand för att skaffa prästerna lov att gifta sig. *Så* viktigt var det för dig att du kunde få ligga hos en kvinna.

Och farväl, mina herrar nyprotestantiska teologer, ni Luthers senfödda epigoner och fortsättare av hans förstörelseverk. Ty däri måste jag alldeles obetingat ge er rätt: Luthers »utvecklingslinje» måste naturnödvändigt föra till er, och genom er till – vad? Den som lever får se! Men *er* kristendom – den duger inte! *Er* Jesus, om vilken ni ingenting annat vet än att han inte var Guds son, inte uppväckte några döda och inte har författat bergspredikan, han lär aldrig frälsa en själ i nöd. *Er* kristendom, den är stenar i stället för bröd, om man vill tala bibliskt språk, och om man vill tala ett modernare språk, som ni bättre förstår, så är den en kött-, skinn- och benfri ansjovis!

Och likväl står jag i stor tacksamhetsskuld till er. Det är ni som ha öppnat mina ögon – fast de därvid råkade komma att se något helt annat än ni hade tänkt er ...

Och farväl, mitt land! Aldrig skall jag glömma dina vitstammiga björkar, ditt sommarnattsljus och din vintersnö. Men mig kallar en högre röst. Och intet skulle vara mig så outsägligt dyrbart som om den rösten en gång ville välja och kalla mig att som en ny Ansgarius åter föra dig, mitt arma hedniska land, till Herren Jesus Kristus, Guds son.

Dock därtill är jag för ringa.

APRILVIOLERNA

I.

En sen kväll i april, för många år sedan, gick en ung man med långa steg genom Humlegården på väg till en bjudning. Han hade suttit hemma vid sina böcker och glömt att han skulle bort, en telefonringning hade väckt honom och påmint honom om hans plikter, han hade kastat sig i fracken i en fart ... Besynnerligt: han var bjuden till ett ställe dit han alltid gärna gick, och på morgonen, strax han vaknade, hade han glatt sig åt kvällens lilla nöje – och sedan glömt bort alltihop!

Nu stod han utanför huset dit han skulle, i hörnet av Floragatan och Karlavägen. Där stannade han plötsligt vid ljudet av sång från ett öppet fönster. Några förbigående hade stannat och lyssnade. En skimrande, djup och liksom plötsligt uppflammande kvinnoröst. – »Sover du, min själ?»

Han stod som bergtagen. I våningen en trappa upp, just dit han skulle, var allting upplyst och ett fönster stod på vid gavel. Det var därifrån sången kom. Han tyckte sig ett ögonblick känna rösten, inbillade sig någon gång ha känt henne, som sjöng, men kanske inte i verkligheten, kanske bara i en dröm. Och just *denna* sång! – »Sover du, min själ?»

II.

– Vem var det som sjöng? frågade han värden.

– Fru Grendel. Professorskan Grendel. Här är för resten hennes man, herrarna är förmodligen bekanta? Docenten Jerneld – professor Grendel.

De båda herrarna skakade hand. De kände varandra en smula, helt flyktigt. Jerneld var humanist, Grendel naturvetenskapsman. Professor Grendel såg ut som ett någorlunda gemytligt troll, mindre fasaväckande än sin namne, trollet i Beowulfsagan, men inte just läcker i alla fall.

»Fru Grendel.» – »Professorskan Grendel.» – Jerneld log ett invärtes, osynligt leende. Alltså Lena Hilleström, med andra ord! Han påminde sig nu, att han en gång för en fem, sex år sen hade sett deras giftermålsannons i en tidning. Lena Hilleström, som han en gång som skolpojke genom en lycklig olyckshändelse hade råkat få se spritt naken, en sommar på landet. Hon var sexton år, och han lika gammal. Lena Hilleström! Den första uppenbarelsen av *kvinnan* i hans liv! Lena, Lena, Lena Hilleström! – »Professorskan Grendel.»

– Kanske jag får be om att bli presenterad för professorskan? sade Jerneld till professor Grendel.

– Med största nöje, om jag bara visste vart hon har tagit vägen.

Det var en stor soaré med mycket folk. Professorn drog docenten med sig genom några rum, men professorskan stod inte att finna. Och snart tappade också professorn och docenten bort varandra. Jerneld råkade stanna framför en bokhylla, fick se en bok som väckte hans nyfikenhet, tog den och gick och satte sig i en vrå. Boken hette »Kundskap om Werldene» och var tryckt år 1753, med Oelreichs imprimatur. Och i det han erinrade sig en äldre kollegas upplysning att censor librorum Oelreich på sin tid var Sveriges rikligast behornade äkta man, vände han med ett särskilt intresse bladen i den gamla boken »Kundskap om Werldene». Och han tänkte: Jag är ju inte längre ung. Snart trettio år. Ett skarpt hörn! Det kan vara på tiden att jag försöker vinna någon kunskap om världen!

Det hade blivit tomt i rummet, där han satt; de flesta gästerna hade dragit sig ut i den stora musiksalongen, där en berömd Bellmanssångare sjöng till gitarr. Sångarens spröda stämma krävde en andlös tystnad av hans åhörare. Därför kunde Jerneld, där han satt i sitt hörn invid en dörröppning med en broderad kinesisk sidenportiär, plötsligt uppfatta några lösryckta fraser av ett viskande samtal i det lilla kabinettet bakom portiären. Trots viskningarna var det lätt att skilja mannens ord från kvinnans.

Han: Du får inte begära det omöjliga av mig. Du vet ju att – – –

Hon:– – – omöjligt? – – –

Han: Jag försäkrar dig – – –

Hon: Du törs inte. Du är rädd för din hustru.

Han: Du vet att jag älskar dig. Men du vet också hur jag har det, jag har inte råd att skiljas. Om jag vore fri!

Hon: Du är inte bara rädd för henne – du är rädd för *trollet* också. Stackars stora gossen som är rädd för ett troll!

Han: Jag försäkrar dig, Lena – – –

Nu höjde sig plötsligt Bellmanssångarens röst långt bortifrån:

Äntligt i detta gröna
får du mitt sista avsked röna,
Ulla, farväl min sköna
vid all instrumenters ljud!
– – – – – – – – –

Och då han hade slutat, följde en minutlång, smattrande applåd. Gästerna strömmade ut ur musiksalongen och spridde sig i rummen. Jerneld ställde »Kundskap om Werldene» på den bokhylla där han hade tagit den. Han märkte inte att han ställde den upp och ner.

Han blandade sig med de övriga gästerna. Han växlade några artiga ord med en liten prinsessa, vars pappa var en stor brännvinsbrännare. Han pratade en stund med en ung norsk diktare som inte var klädd i frack, ty han hade ingen, och som hade fått det excentriska infallet att besöka Stockholm, fast han inte hade något Nobelpris att hämta – han var för ung och i synnerhet för fattig till det. Han stötte på en svartskäggig litteraturprofessor med en näsa av gammal österländsk adel och diskuterade Beowulfproblemet med honom. Och mittunder denna diskussion kände han plötsligt en kraftig hand på sin skuldra, vände sig om med ett nervöst ryck och såg professor Grendel, som sade:

– Äntligen har jag hittat henne! Jag skall säga docenten, att hon hör inte till dem som man tar på den hylla där man har satt henne! Men här är hon, och håll till godo! Docenten Jerneld – min hustru!

– Men käre August, sade professorskan, inte behövs det någon presentation. Du vet ju att docenten Jerneld och jag är så gott som barndomsvänner.

Och till Jerneld:

– Vad du är dig lik, Stefan, och vad det är roligt att se dig igen! Jag har tänkt på dig ibland, kan du tro!

I detsamma förkunnades: Supén är serverad!

*

Professor Grendel hörde till dem som förstå sig på att rasera ett svenskt smörgåsbord. Och medan han tog helan, halvan och tersen och på stående fot förtärde sagolika massor av mat, brutalt knuffande undan alla konkurrenter, serverade docenten Jerneld professorskan vid ett litet bord i ett hörn.

– Var så god, lilla Lena, sade han då han hade lyckats erövra något som hon ville ha. Var så god, lilla Lena! Lilla Lena, Lena, Lena Hilleström!

Och hon tackade honom med ett leende, vari han såg solsken och månsken och stjärnljus på en gång.

Men han kunde dock inte undgå en förnimmelse av att det var något som bekymrade henne. Hon blev ibland så frånvarande, så långt borta. Hennes ögon tycktes söka någon, eller något. Så med ens tycktes hon samla sig:

– Nå, du har ju blivit en lärd man? sade hon.

– Långtifrån. Det blir jag aldrig. Jag har för många olika intressen.

– Och vad är det som intresserar dig mest?

– Egyptologi, tror jag.

Hon log sitt stjärnleende:

– Varför just det?

– Egypterna var det gudfruktigaste folk som någonsin har funnits. Och jag svärmar för forna tiders fromhet. Inte för nutidens.

Hon satt tankfull ett ögonblick. Plötsligt tycktes hon få en idé.

– Jag hade just tänkt gå på Nationalmuseum i morgon, sade hon. Men jag har sett allting där förut, utom den egyptiska samlingen. Den vill jag se i morgon. – Ungefär klockan två, tillade hon.

Nu var smörgåsbordet avätet, och professor Grendel kom upprymd och galant och serverade sin fru bordeaux till kalkonen. Och han skålade med Jerneld och lade bort titlarna med honom, sägande:

– Jag har ju rangens privilegium, och tyvärr också ålderns. Skål, gosse!

– Skål bror, svarade Jerneld enligt ritualet.

– Om du tycker som jag, sade professorn, så ger vi fan i glassen och dessertvinet och allt det där fruntimmersslisket och går in och tar oss några stadiga groggar.

– Vi kan väl inte lämna din fru åt sitt öde.

– Asch, sade Grendel, mucka inte, utan kom nu!

– Gå med honom du, Stefan, sade professorskan. Det kommer du inte att ångra. Han är så rolig när han är litet livad.

Jerneld följde Grendel in i biljardrummet, där en bataljon av buteljer och glas stod uppställd i en redan något rubbad slagordning på en därtill inrättad hylla längs ena långväggen. Vid ett runt bord i ett hörn satt en herre hopsjunken i en fåtölj, med viskybutelj och glas bredvid sig på bordet. Han tycktes halvsova, och glaset var för tillfället tomt.

– Sitter du där, din lilla fina fiol, sade Grendel. Men nu får du sällskap, antingen du vill eller inte. Är herrarna bekanta? Jaså inte. Docenten Jerneld – doktor Eckerman. *Skalden* Eckerman kan man också säga om man vill skoja med honom, men det vill jag inte. Ville jag det, skulle jag säga skalden Äckelman, som alla andra!

Doktor Eckerman lämnade dessa artigheter obesvarade. Han såg blek och trött och fullkomligt likgiltig ut.

– Det gläder mig att träffa herr doktorn, sade Jerneld. Jag har länge önskat göra er bekantskap.

– Jag ber, svarade Eckerman och lyfte sitt tomma glas en smula, men ställde det strax ifrån sig igen.

Professor Grendel slog i en jättegrogg åt sig själv, höll sedan buteljen mot ljuset för att se hur mycket som fanns kvar i den och hällde därefter mera anspråkslösa ransoner i de andras glas. (Det fanns massor av viskybuteljer på hyllan, men han följde sin gamla vana.)

– Skål på dig, Eckerman, sade han. Du behöver inte sitta och sjåpa dig. Tror du inte jag vet att folk pratar om dig och min hustru? Men det ger jag fan! Du är en sötnos i jämförelse med mig – det medges. Men vad kan det hjälpa dig? Kvinnorna vill vara vackra själva – vackra karlar bry de sig inte om. Och för resten har hon inget *temperament.*

Eckerman såg upp i taket och teg.

Grendel vände sig till Jerneld:

– Det var synd att du kom så sent. Du fick inte höra henne sjunga.

– Jo, sade Jerneld, jag hörde henne sjunga då jag kom utanför här. Ett fönster stod öppet, och hon sjöng. Jag

visste ju inte att det var hon. Men det stod en hel liten folksamling på gatan och lyssnade. Hon sjöng »Sover du, min själ?» av Emil Sjögren.

– Just det ja! Och då man hör henne sjunga skulle man verkligen tro att hon har temperament. Det trodde jag också i början, men lurad blev jag! Temperament – nej! I förtroende, bror: om jag vill ha något av den varan, och det vill ju en karl ibland, måste jag se mig om på andra håll.

Jerneld kände sig förvirrad och fann ingenting att svara. Det var honom omöjligt att avgöra om Grendel bara var litet dragen eller om han var full som en elefant – eller spik nykter. (Ty så såg han ut.)

Eckerman såg fortfarande upp i taket och teg.

Nu kom det en ström av herrar in för att få en visky efter supén. Jerneld ville ge samtalet en annan riktning och frågade Grendel om något som hörde till hans fack som naturvetenskapsman. Men professor Grendel bevärdigade honom inte med något svar, utan började i stället sjunga »Sover du, min själ?» i falsett. Han sjöng fullkomligt rent och musikaliskt – ett mästerstycke av parodisk imitation.

*

På hemvägen genom Humlegården, då det redan ljusnade i öster över hustaken på Sturegatan, mindes han plötsligt något som Lena Hilleström sagt.

Hon hade sagt, att hon ville gå på Nationalmuseum i morgon och se den egyptiska samlingen.

»Ungefär vid tvåtiden.»

III.

På den tiden, slutet av nittiotalet, låg Nationalmuseums egyptiska samling i några små halvmörka rum djupt nere i källarvåningen. I betraktande av egyptologernas fåtalighet i Sverige föll det av sig själv, att dessa små gravliknande kamrar oftare besöktes av älskande par, som sökte ett gömställe för sin hemlighet, än av egyptologer. Museibesökare av andra sorter störde ytterst sällan årtusendenas sömn, och vaktmästarens.

Jerneld stannade ett ögonblick i museets loggia, innan han gick in. I handen hade han en violbukett, som han hade köpt på vägen av en gumma på Stureplan. Han tvekade.

– En violbukett, tänkte han, det är för banalt. Jag borde ha kunnat hitta på något annat. Och gubben Hultbom, vaktmästarn där nere, känner mig, och han tror nog inte, att jag har köpt en violbukett för att uppvakta en förnäm egyptisk dam från den yngre Thebetiden.

Han kastade den lilla buketten över loggians balustrad och gick in. Klockan var precis två.

Då han kom ned i gravkällaren, var hon redan där. Med en violbukett vid bröstet stod hon böjd över en mumiekista.

Hon räckte honom handen, och han kysste den.

– Vem ligger i den kistan? frågade hon.

– Ingen, svarade han. Mumien är borta. Men enligt inskrifterna har det legat en äldre dam i kistan, en dam med titeln »kunglig släkting». Och jag är just sysselsatt med att samla bevis för att hon i lifstiden var en gammal tant till den prinsessan som hittade Moses i vassen, då hon badade i Nilen – för resten ett mindre omtyckt badställe, på grund av krokodilerna ...

Hon log sitt solskensleende, men litet blekt, som när det går lätta spindelvävsskyar över solen i april.

Jerneld såg sig omkring. Vaktmästar Hultbom var osynlig.

– Lena, sade han. Lilla Lena, Lena Hilleström – vad *vill* du mig?

Hennes leende dog.

– Jag vet inte, svarade hon. Kanske ingenting. Men säg mig, hade du roligt med min man i går afton? Vid viskyn?

– Han var ganska lustig. Men hur gick det till att du blev gift med honom?

– Han ville nödvändigt ha mig. Jag ville inte, men hans vilja var starkare. Det är något trolleri med honom – han får det alltid som han vill. Stefan – tror du på troll?

Plötsligt slog ett minne från gårdagen ned i honom – viskningarna bakom portiären till det lilla kabinettet, medan han satt i biblioteksrummet och bläddrade i en gammal bok.

– Jag tror på vad som helst, sade han. Men ännu har jag inte träffat något troll.

Hon hade stannat framför en liten statyett av en svart stenart.

– Vad är det? frågade hon.

– Det är gudinnan Neith, som i en senare tid blev hopblandad med Isis. Låt oss se inskriften: »Min slöja har ingen dödlig lyft.»

– Det är visst mer än jag kan säga, sade Lena lågt.

– Du är ju inte heller någon gammal egyptisk gudinna, sade Jerneld. Och det var inte ditt fel att jag en gång som skolpojke råkade få se dig obeslöjad. Men det fick förskräckliga följder för mig. Nästa hösttermin i skolan satt jag en gång under en kristendomslektion och ritade nakna flickor i kanten till Norbecks teologi. Vår kristendomslärare, som nu är biskop i en eller annan landsortshåla, upptäckte skandalen och rörde upp himmel och jord, det vill säga lärarkollegiet och min far, som lyckligtvis var kansliråd i ecklesiastikdepartementet. Om han hade varit något annat hade jag blivit relegerad från läroverket. Men jag slapp med nedsatt sedebetyg och fick stryk av min far.

Nu log hon mot honom igen – sol genom aprilskyar ... Hon tog violbuketten från sitt bröst och gav honom den. Hon gav honom mera. Och deras ljudlösa kyssar störde icke årtusendenas sömn, ej heller vaktmästarens.

*

Det bländande solglittret över Strömmen slog dem i ögonen, då de kommo ut genom museets port. De stannade ett ögonblick i loggian. Han stod med hennes violer i handen.

– Vad tänker du på? viskade hon.

– Jag tänker på att jag en gång skall dö. Då vill jag minnas detta.

– När du skall dö, tycker du kanske inte detta är värt att minnas. Du har annat att minnas då. Eller du minns ingenting alls.

Han höll handen för ögonen, blind av solglittret på Strömmen.

– Vart går du? frågade han.

– Inåt staden. Följ med!

– Går det an?

– Ja visst. Varför skulle det inte gå an?

– Vi möter naturligtvis bekanta. Är du inte rädd för skvaller?

– Det har jag vant mig av med.

De gingo tysta inåt staden. Hon sade:

– Jag kunde ha lust att gå på Operan i kväll. Det är »Hoffmanns äventyr». Vill du gå med? Ja visst – o, vad det skall bli roligt!

– Men vad säger din man?

– Trollet Grendel skall gå på Idun i kväll, och då kommer han aldrig hem förrän dagen efter.

– Har han inte »ont i håret» efter gårdagen?

– Det tror jag inte. Klockan åtta satt han vid skrivbordet och skrev en tidskriftsartikel, och klockan tolv höll han sin föreläsning.

– Nu börjar jag nästan tro på troll, sade Jerneld.

– Ja, tro på troll, det måste man, sade professorskan Grendel. Men man skall inte vara rädd för dem!

De hade kommit upp till det lilla trekantiga torget mellan Operan och Jakobs kyrka. Klockorna i Jakob sjöngo och dånade. Det var en ung operasångerska som begravdes. Hon hade blivit strypt av sin svartsjuke älskare.

De mötte bekanta och växlade hastiga hälsningar i förbigående. Bland andra mötte de den lille norske diktaren, som de hade träffat kvällen förut. Han var klädd i samma kläder som då, och utan överrock, fast det blåste ganska skarpt från nordost, från skärgården, från Bottniska viken.

Jerneld gick in i Operans vestibul för att köpa biljetter. Han erinrade sig att det finns några första radens fondloger, där man inte syns, om man sitter längst bak, och han fick ett par av dessa icke särskilt efterfrågade biljetter. (De flesta vilja ju ses, när de gå på teatern.)

Då han kom ut ur Operans vestibul – med violbuketten i ena handen och biljetterna i den andra – fann han professorskan Grendel i samtal med doktor Eckerman. De hade händelsevis träffats, medan hon stod och väntade.

Av en egendomlig tillfällighet hade också doktor Eckerman en violbukett i handen.

Jerneld stack hastigt teaterbiljetterna i rockfickan. De båda herrarna hälsade på varandra med utsökt artighet, men kanske litet stelt. Och efter hälsningen sade doktor Eckerman ingenting, Jerneld ingenting och professorskan Grendel ingenting.

Jerneld trodde sig böra bryta den litet pinsamma tystnaden och sade:

– Vi hade ju en trevlig afton i går ...

– Ja, svarade doktor Eckerman, vi hade det så trevligt med Grendel. Han är ju så hygglig och rolig.

Medan doktor Eckerman sade detta, smög han sin violbukett ned i en ficka, tog hastigt avsked och gick nedåt Kungsträdgården.

Docenten Jerneld och professorskan Grendel veko in på en sidogata, en förnäm och tyst gata. De tego bägge. Ingen av dem kunde hitta på något att säga. Men plötsligt mötte de professor Grendel, som kom uppdykande från Lantmäteribacken och tydligen hade mycket bråttom, ty han stannade inte men skrek i förbigående:

– Tjänare Eckerman, eller vad du heter! Tjänare, lilla Lenabiten! Har inte tid att prata med er! Skall på bolagsstämma! Viktiga intressen att bevaka!

Vid nästa gathörn stannade professorskan Grendel och sade:

– Du får förlåta mig, Stefan, men jag mår inte riktigt bra. Jag har fått en sådan gräslig huvudvärk. Jag kan inte gå på Operan i kväll.

IV.

Jerneld irrade genom gatorna i en timmes tid, utan att veta vart han gick. Till sist fann han sig stå utanför en liten restaurang i närheten av Observatoriet. Han bodde inte långtifrån och brukade därför äta middag eller kväll där ibland.

Plötsligt upptäckte han att han hade en violbukett i handen. Hans första impuls var att kasta bort den, men han gjorde det inte.

Han gick in, fick sitt fönsterbord och lade violerna vid sidan av kuvertet. En uppasserska, en söt ung flicka på nitton, tjugu år, kom med matsedeln.

– God dag, doktorn, sade hon.

– God dag, lilla Lena, sade Jerneld.

(Hon hette nämligen Lena.)

Han hade ibland kurtiserat henne litet, men inte mer än hövligheten fordrade – inte mer än vad som krävdes av skick och sed på detta ställe, och på många andra. Han hade däri följt »*sedens* sedlighet», som Nietzsche säger. Det föll därför nästan av sig själv, att han nu tog violbuketten och fäste den i hennes lilla urringning vid bröstet.

Jerneld tyckte, att hon rodnade märkvärdigt djupt. Hon var ju dock inte ovan vid sådana små artigheter, och inte heller vid andra, mera massiva.

– Tack, sade hon lågt.

Och senare, då hon serverade vad han hade beställt:

– Tänk att det finns violer i april.

– Det finns det redan i februari, sade han. Då kommer de från Rivieran. Varifrån de här ha kommit vet jag inte, men jag köpte dem av en gumma på Stureplan.

(Han glömde i hastigheten att han för en evighet sedan hade kastat bort de violer, som han hade köpt av gumman på Stureplan.)

Då hon serverade honom kaffet, erinrade han sig att han hade ett par biljetter till Operan i en ficka i överrocken.

– Har Lena sett »Hoffmanns äventyr»? frågade han.

– Nej, var spelas den?

– På Operan. Ödmann sjunger huvudrollen. Det är en romantisk och fantastisk pjäs, och mycket vacker musik. Jag har händelsevis ett par biljetter. Men Lena är väl inte ledig i kväll?...

Fröken Lena rodnade åter märkvärdigt djupt. Och hon hade tårar i ögonen, då hon viskade:

– Nej ...

Han satt och stirrade ut genom fönstret. Det var ingen sol mera, det började gråna i luften. Människorna, som gingo förbi fönstret där han satt, miste i den grånande dagern allt personligt. De sågo så döda ut. Några gingo långsamt, andra fortare, men alla liksom maskinmässigt. De som gingo långsamt voro inrättade så, och de som gingo fortare voro inrättade till det. Ingen tycktes gå så fort eller så långsamt som han ville. Och den långa raden av nakna poppelskelett utanför Tekniska Högskolan ... Kyrkogårdsstämning ... Och »Spökslottet» mittemot, där en urgammal professor sitter och sorterar dödskallar ...

Det började bli skumt inne i lokalen. Två eller tre gäster sutto och tuggade på sin mat. Slammer och matos från köksavdelningen ...

Med ens stod fröken Lena vid hans bord.

– Jag har talat med källarmästarn, viskade hon. Jag har tagit mig ledigt för i kväll. Bara jag hinner gå hem och klä om mig!

– Det hinner du visst, lilla Lena, sade han.

(Han hade aldrig sagt du till henne förr, men hon tog det inte illa upp.)

Han gick ut i entrén och tog upp biljetterna ur sin överrocksficka och gav henne den ena.

– Jag skall också gå hem och klä om mig, sade han. Så träffas vi i logen – det är en första radens fondloge. Man ser och hör bra, men man sitter ändå liksom litet för sig själv och blir inte sedd av många ...

*

Han gick hem och klädde om sig, i frack och svart halsduk. (Smoking begagnades på den tiden i Sverige blott av ett fåtal banbrytande snobbar, och Jerneld var inte bland dem.)

Då han kom till Operan, satt hon redan i logen. Hon var enkelt men nätt klädd, i sin bästa klänning, och hon bar hans lilla violbukett vid sitt bröst.

De voro ensamma i logen. Det var sex platser, men de fyra andra stodo tomma. De sutto längst bak, och sedan ridån hade gått upp och det var mörkt i salongen kunde ingen se dem.

»Hoffmanns äventyr» är, som vart barn vet, en särdeles romantisk och fantastisk opera. Musiken lär vara av en viss Offenbach, sorgligt ryktbar för sina frivola operetter. Och det påstås att Bizet, »Carmens» odödlige

skapare, som djupt föraktade Offenbachs usla operetter, efter att ha hört »Hoffmanns äventyr» skall ha sagt: »Mannen är ju i alla fall ett slags musiker.»

Tyskarna sätta i allmänhet Wagner över Offenbach. Det är en smaksak. Men i alla händelser är det säkert, att skön musik har en egendomlig makt över människornas hjärtan. Och varken fröken Lena eller docenten Jerneld utgjorde i det avseendet något undantag.

V.

Sverige var, trots oriktiga uppgifter i tyska konversationslexika (varifrån danskar och norskar vanligtvis hämta sina kunskaper om Sverige) redan på Oskar II:s tid ett ganska demokratiskt land med stark cirkulation mellan samhällsklasserna. Det har flera gånger hänt, att unga löjtnanter ha gift sig med kaféuppasserskor eller cigarrbodsfröknar och sedan blivit generaler. Det väckte därför ingen vidare uppmärksamhet i societeten, då den unge lovande arkeologen docenten Jerneld (av adliga ätten Jerneld) gifte sig med en fröken Lena Hultbom, uppasserska på »Aftonstjärnan» och dotter till en vaktmästare i Nationalmuseum.

Någon tid efter bröllopet föddes en liten söt flicka.

Docenten Jerneld kunde inte avancera till general, men han blev vid ganska unga år professor, ehuru inte i egyptologi. Och medan han under årens lopp mer och mer fördjupade sig i sina studier, kunde det hända, att han tidtals försummade sin unga vackra hustru.

VI.

En kväll i april gick professor Jerneld med sin fru genom Humlegården på väg till en bjudning. När de kommo till hörnet av Karlavägen och Floragatan, stannade de ett ögonblick och lyssnade. Från ett öppet fönster i första våningen (det var just dit de skulle) ljöd musik. Någon spelade den venezianska natten ur »Hoffmanns äventyr» på violin, med pianoackompanjemang.

Jerneld ville gå upp, men Lena stod som förhäxad.

– Jag vill höra den till slut, viskade hon.

*

– Vem var det som spelade? frågade hon värdinnan, som stod och pratade med professor Grendel.

– Det var jag det, min nådiga! svarade professorn.

(De hade träffats flyktigt någon gång förut, på någon bjudning.)

Fru Lenas ansikte röjde kanske ofrivilligt en viss överraskning.

– Det var nog inte så lilla nåden hade tänkt sig musikanten? sade professorn. Min stofthydda är inte skön. Men i stofthyddan sitter det en själ, och i själen finns det musik!

– Käre Grendel, sade Jerneld, du är beundransvärd. Du talar inte som naturvetenskapsman när du talar med vackra damer. Det är ett mycket fint drag.

– Du tar fel, min bror, svarade Grendel. Jag säger helt enkelt vad jag menar. Som naturvetenskapsman vet jag visserligen ingenting om själen, men som människa vet jag åtskilligt. Kanske mer än du, eftersom jag har levat och lidit mer än du!

(Professor Grendel såg egentligen inte ut som en martyr. Visserligen var han sedan en sju, åtta år skild från

sin fru, som nu levde i Rom tillsammans med en ung italiensk bildhuggare, och det påstods att han hade tagit sig det mycket nära. Men till gengäld hade han under de sista åren genom lyckliga spekulationer blivit mycket rik, och hans järnhälsa tillät honom att ännu vid nära femtio år föra ett särdeles muntert och vidlyftigt ungkarlsliv, medan han samtidigt med oförminskad energi arbetade på att befästa och utvidga sitt vetenskapliga renommé. Man talade redan om honom som blivande Nobelpristagare.)

– Professorn får ursäkta min överraskning, sade Lena Jerneld. Den kom sig bara av att jag inte hade en aning om att professorn kunde spela fiol.

– Det var nästan det första jag lärde mig, sade Grendel. Min far var fiolspelare i hovkapellet, och då han märkte att jag också var musikalisk, försökte han utbilda mig till underbarn. Men det lyckades guskelov inte! Jag spelar inte stort bättre än salig gubben.

– – – Jerneld drev omkring genom rummen och pratade då och då med någon bekant. Han kom in i biblioteket, gick till en bokhylla och tog fram »Kundskap om Werldene». Den stod på samma plats i samma hylla som för tio år sedan. Han bläddrade litet i den och ställde den tillbaka. Han lyfte undan den silkesbroderade kinesiska portiären till det lilla kabinettet. Det var tomt. Han visste inte hur det kom sig, men det steg upp en gammal melodi inom honom: »Sover du, min själ?»

– Kanske Grendel har rätt, tänkte han. Kanske finns det en själ, och i själen musik.

Från musiksalongen trängde den berömde Bellmanssångarens spröda röst, ackompanjerad av knäppningar på gitarren.

– – – Han kom in i biljardrummet. I ett hörn satt Eckerman ensam med en viskybutelj bredvid sig på det lilla runda bordet. Jerneld slog sig ner hos honom. De hade för länge sedan blivit vänner och bröder.

– Det var roligt att du kom, sade Eckerman. Låt oss sitta och klunka litet tillsammans. Men vi skall inte prata, det är så tråkigt.

*

Professor Grendel körde Jerneld och fru Lena hem i sin stora lyxbil; de hade nästan samma väg. Han var full av de tokigaste historier, och han var virtuos i att berätta dem. Lena grät av skratt. Till sist ville han nödvändigt att de skulle ta en liten nattgrogg hemma hos honom. Jernelds svaga protester hade ingen verkan.

Han förde dem omkring i sitt stora, praktfulla hem och förevisade otaliga dyrbarheter och kuriositeter. Han satte sig vid pianot och fantiserade. Han talade om Gud och om själen och invigde fru Lena i den nyaste pragmatiska filosofien. Till sist spelade han »Vår Gud är oss en väldig borg» på basfiol.

VII.

Ett indiskt ordspråk säger: du skall lämna ditt hus och allt vad däri är; det är idel orenhet. Och ett annat indiskt ordspråk säger: du skall inte lämna ditt hus, ty du vet inte om det står kvar när du vänder hem.

Professor Jerneld hade blivit utsedd till ledare av en arkeologisk expedition till Kreta. Och innan han reste begrundade han noga de båda varandra motsägande indiska vishetsorden. Men han bestämde sig för det första – och för resten var saken redan avgjord.

Egentligen hade det varit meningen att hans hustru skulle ha följt med, och hon hade glatt sig åt resan. Men det hade kommit en liten fnurra på tråden. Under de sena nattimmarna hos professor Grendel hade hon druckit litet för mycket (Grendel hade oupphörligt fyllt på hennes glas) och vid hemkomsten hade det för

första gången under deras tioåriga äktenskap kommit till ett stort gräl. Hon hade laddat ur sig mycket, som hon länge hade gått och gömt på. »Tror du inte jag vet att du föraktar mig?» hade hon sagt. – »Tror du inte jag har förstått, att du tog mig därför att du var arg på någon som du inte kunde få?» – Han stod svarslös. – »Du är full, lilla Lena. Gå och lägg dig.» – »Tror du inte jag har förstått, att du hade köpt de där teaterbiljetterna åt någon annan, och violerna också?» – »Lena, lilla Lena, gå och lägg dig!» – »Du har gjort mig till en fin dam, och det tycker du förstås är storartat och vill att jag skall vara tacksam! Men du har inte något hjärta, och du tror på ingenting, inte ens på att jag har en odödlig själ! Och vad du är tråkig – fy fan vad du är tråkig med din arkeologi!»

Nästa dag hade det kommit till ett slags försoning, men de kände bägge att den inte var riktigt tvättäkta. I alla händelser var det klart, att Lena inte hade något vidare intresse för utgrävningarna på Kreta. Han reste alltså utan henne.

*

På Kreta och några andra ställen i det östliga medelhavsbäckenet hade arkeologerna på den tiden upptäckt ett nytt (det vill säga mycket gammalt) kulturskikt, som man har hänfört till den redan tidigare kända Mykenekulturen. Den anses ha blomstrat före den homeriska tiden, i andra årtusendet (baklänges) av vår vulgära tideräkning, och man finner spår av den ännu i de homeriska dikterna. Man ser av statyetter från denna tid att damerna voro litet gammalmodigt klädda: styva klockkjolar med volanger, snörd midja och blottade bröst. Nu för tiden visa damerna hellre ryggen.

Professor Jerneld medförde vid sin hemkomst några av dessa statyetter till Nationalmuseum i Stockholm.

Då var emellertid professorskan Jerneld redan förvandlad till professorskan Grendel. En skilsmässa brukade på den tiden vanligtvis ordnas genom en köpenhamnsresa, men en utflykt till Kreta kunde göra samma nytta.

SKALDEN JUBALAK
I.

Under de vidsträckta resor, som jag företog i min ungdom, kom jag en gång till den chilenska kuststaden Antofagasta, på Stenbockens vändkrets. Det var några dagar före jul. Den mörkblåaste himmel jag någonsin sett välvde sig över den i middagshettan nästan utdöda staden. Solen stod i zenit, och det enda som fanns kvar av min skugga var den cirkelrunda skuggan av min bredskyggiga hatt. Jag skänkte en undrande tanke åt Peter Schlemihl, som var så ledsen för att han hade tappat bort sin skugga. Det var nu också något att sörja över! Mig bekom det ingenting, jag hade redan på den tiden förlorat mer än så ... Men gatstenarna brände under fotsulorna, och jag räddade mig undan solens ondska ned i underjorden. I rätta ögonblicket fann jag mig nämligen stående vid nedgången till källaren »Den törstiga stenbocken».

Den unga dam, som serverade mig en svalkande dryck, fängslade genast mitt intresse. Hennes varmt kanelbruna hy och gnistrande smaragdgröna ögon röjde genast hennes härstamning från Amuranien, den bekanta stora ögruppen, som ligger ett tiotal längdgrader väster ut från Cap Trimontes. Vi kommo i ett livligt samtal, och inom kort hade hon under tysthetslöfte berättat mig hela sin levnadshistoria. Diskretionen förbjuder mig att röja mera därav än att hon tillhörde en förnäm familj, som genom en bankkatastrof hade blivit bragt till tiggarstaven. Nöden i förening med slumpen hade fört henne till Antofagasta, där hon nu förtjänade sitt bröd – landsflyktens bittra bröd! – som upppasserska på »Den törstiga stenbocken», medan hon förtärdes av hemlängtan.

Jag hade länge intresserat mig för Amuranien, ett land med urgammal inhemsk kultur, som under de senaste hundra åren har ingått i en pittoresk blandning med europeisk-amerikansk civilisation. Jag ville gärna resa

dit. Vad var då naturligare än att jag erbjöd den unga damen – fröken Aurida Melik – att följa med? Med de ljuva gröna ögonen fyllda av tårar mottog hon mitt anbud. Vi ögnade tillsammans igenom sjöfartsunderrättelserna i »Vändkretsen», stadens enda dagliga tidning. Det gick ingen ångbåt till Amuranien under den närmaste veckan, men den norska barken »Flyvefisken» från Stavanger, kapten J. Worse, låg segelfärdig samma dag med Muranu (som bekant huvudstaden i Amuranien) som närmaste destinationsort. Vi inskeppade oss. Kort efter solnedgången blåste det upp en frisk nordlig bris, »Flyvefisken» lättade ankar och styrde till hafs.

Stilla oceanen motsvarar inte alltid sitt namn. Den friska brisen växte under nattens lopp till storm, och mot morgonen blev stormen till orkan. Men kapten Worse och hans raska gutter visade sig situationen vuxna. Vi halade an styrbords halsar, kastade loss lovarts brassar och toppläntor, styvade upp bolinerna, halade in mesanskotet och lade skutan dikt bidevind. Och »Flyvefisken» visade sig bättre än Stilla oceanen förtjäna sitt namn. Den både simmade och flög, och efter fem dygns seglats styrde vi in i Muranus hamn på aftonen den 27 december, medan stadens lyktor tändes i den vackra, men ganska svala sommarkvällen.

II.

Då man från Stenbockens vändkrets reser söder ut, märker man långt hastigare klimatförändringen än då man från Kräftans vändkrets reser mot norr. Det beror på att de sydliga länderna äro mycket kallare än de nordliga. Varför – det vet jag inte, men det står förmodligen i Nordisk Familjebok.

Sjöresans besvärligheter hindrade mig från att successivt iakttaga klimatförändringen under färden från Antofagasta till Muranu. Men jag kom alltså i en fart från ett tropiskt klimat genom ett subtropiskt till ett tempererat och till och med ganska kyligt. Muranu ligger på 48 gr. sydlig bredd. Paris ligger som bekant på 48 gr. nordlig bredd. Men Muranu har långtifrån samma milda klimat som Paris – snarare kunde man tro sig ha kommit till Göteborg eller Bergen.

– – – Jag hade hoppats (jag vill inte göra mig bättre än jag är) att redan under resan uppnå fröken Auridas gunst och med henne tillbringa oförgätliga nätter på Stilla oceanen, under Södra korsets strålande tecken. Men hon var tyvärr sjösjuk hela tiden, och först då vi i smult vatten gledo in i Muranus hamn, gav hon mig en öm, men ännu halvt döende blick ur sina fuktiga gröna ögon.

Vi togo in på Grand Hôtel Cosmopolis, och redan samma kväll gjorde jag med Aurida som ciceron en vandring genom Amuraniens sköna huvudstad. Ett brokigt folkliv fyllde gator och torg. Jag beundrade på avstånd kungliga slottets på en gång pompösa och exotiska arkitektur, där det reste sig som en mörk fondkuliss i bakgrunden av den breda och praktfullt upplysta huvudgatan. Mindre tilltalade mig en nyligen fullbordad domkyrka i jugendstil med motiv från fornamuraniska tempel och med en förgård, vars kolonnader voro anlagda i S-formiga slingringar. Aurida upplyste mig om att arkitekten, som hon personligen kände, därmed hade velat erinra om den ormdyrkan, som lär ha ingått i landets äldsta religion.

(Den härskande religionen, åtminstone i huvudstaden och andra större städer, har redan i ett par hundra år varit den romerska katolicismen. Men på landsbygden har den nationella religionen ännu talrika anhängare, som dyrka himmeln, jorden, havet, förfädernas andar och en fruktsamhetssymbol, och i avlägsna landsändar lär det ännu finnas ormdyrkare. Men fromma predikomunkar arbeta med framgång på att utrota dessa mörka rester av hedendom. Däremot har denlutherska missionen i detta land tyvärr aldrig visat sig konkurrenskraftig.)

Kring domkyrkoplatsen, som bildar en stor sjuhörning, gruppera sig sju monumentalbyggnader, nämligen domkyrkan, parlamentshuset, rådhuset, universitetet, nationalteatern, nationalvarietén och nationalbordellen. Sjutalet har blivit en nationell symbol, då konungariket Amuranien som bekant består av sju öar, vilka mot slutet av andra årtusendet f. Kr. samlades till ett rike av konung Limak I. Hans ryttarstaty står mittpå torget.

Hjältekonungen är där framställd ridande på en eldig bisonoxe, då hästen på hans tid ännu var okänd på de amuraniska öarna.

Nationalteatern, som är stängd under sommarmånaderna, låg i djupt mörker, men Nationalvarietén strålade i praktfull illumination. Vi styrde våra steg dit, togo plats i en loge och roade oss ganska hjärtligt åt de barnsligheter som den tiden – den oskyldiga tiden! – fångade publikens intresse över hela världen: magdans, serpentindans och så vidare ... Aurida nickade till höger och vänster åt gamla vänner och bekanta. Hon hade tydligen många. Helt naturligt, då hon tillhörde en av landets förnämsta familjer. Hon presenterade ett par av sina vänner för mig och bad dem ta plats vid vårt bord. Det var domkyrkoarkitekten, professor Mirak, och den framstående unge litteraturkritikern doktor Benny Ruben, medarbetare vid huvudstadens ledande radikala kulturtidning. Professor Mirak var en äkta amuranisk typ med kloka och skarpa ljusgröna ögon; hans blanka kanelbruna hjässa omkransades av grånande lockar. Som domkyrkoarkitekt var han förmodligen from katolik, vilket som bekant inte brukar vara något hinder för lifsglädjen. Han tog stora klunkar ur sitt glas. Vad doktor Ruben angår, kunde jag både av hans namn och hans yttre gissa att han inte var katolik.

Aurida vände sig till Mirak och frågade:

– Vet du om Jubalak är i stan?

– Nej, svarade professor Mirak, det vet jag inte. Visserligen mötte jag honom i Tumbaks Allé i middags, och vi nickade åt varandra. Men var han är nu, det vet inte fan.

(»Tumbaks Allé» är snobbrännan i Muranu.)

– Jag såg honom för en stund sen, sade doktor Ruben. Han rände efter en flicka, som för resten var söt.

Jag vet inte, men det föreföll mig som om det vid dessa ord gled en skugga över Auridas älskliga drag.

Jubalak – jag erinrade mig att jag någon gång hade mött detta namn i en eller annan engelsk tidskrift. Och jag frågade doktor Ruben:

– Jubalak – är det den berömde skalden? Priaz Jubalak?

– Rätt gissat, min herre, svarade doktor Ruben. Hans namn har alltså trängt ända bort till ert avlägsna land?

– Vi följer också med så gott vi kan, herr doktor.

Priaz Jubalak, Amuraniens berömde nationalskald, var på den tiden ännu föga känd utanför sitt lands gränser – först ett tjugutal år senare förde ett Nobelpris hans namn ut över världen och gav honom för evigt en plats i mänsklighetens Panteon. Men i Amuranien var hans anseende redan på den tiden så stort, att han nämndes som kandidat till den för tillfället lediga posten som generalguvernör för Nationalvarietén, ett av statens högsta ämbeten.

– Om ni önskar göra hans bekantskap, sade doktor Ruben, så kan det lätt arrangeras, och det redan i kväll. Hans förläggare Cohn, som för resten också är min, ger en liten fest för honom i afton på Hôtel Cosmopolis – supé kl. 11. Jag skall dit, Mirak likaså. Ni och fröken Melek följa helt enkelt med oss, jag presenterar er för Cohn, som är min goda vän, och jag försäkrar er att han blir förtjust åt att få se er som sina gäster.

– O, vad det skall bli roligt! sade Aurida. Och vi bor för resten på Cosmopolis.

Jag hade naturligtvis ingenting att invända. Klockan närmade sig för resten redan elva, och vi bröto genast upp.

Det var klart månsken. Katedralens fantastiska, oregelbundet genombrutna torn kastade sin skugga snett över det ofantliga torget. Jag komplimenterade professor Mirak för hans geniala skapelse. (Det är alltid klokt att vara artig, och månsken förskönar för resten all arkitektur, både gammal och modern.)

– Gläder mig att ni tycker om den, grymtade professorn. Det gör inte jag. Det är det som är det tråkiga, och det roliga på samma gång: man växer ifrån sina egna verk.

*

Herr Cohn bjöd oss med största älskvärdhet välkomna som sina gäster.

Ett utsökt sällskap var samlat i en av hotellets festvåningar, och man väntade bara på Priaz Jubalak för att gå till bords.

– Vet du vad, Cohn, sade doktor Ruben, då klockan närmade sig halv tolv, jag tror att vi lika gärna kan gå till bords utan Jubalak. Han kommer ändå inte förrän frampå morgonkröken. Jag såg honom ränna efter en vacker flicka för ett par timmar sen, och han har tydligen fått fatt i henne.

Han hade knappt talat ut förrän hovmästaren slog upp dörrarna och anmälde:

– Herr Priaz Jubalak.

Han var en högrest man i fyrtioårsåldern, smärt och elegant. De vackra gröna ögonen hade något extatiskt i blicken. Han slog ut med armarna, som om han omfamnade oss allesammans i en enda stor gest.

– Förlåt mig! sade han. Förlåt mig, mina kära vänner! Men så här förhåller sig saken: Jag drömde om mitt barndomshem i natt. Och när jag vaknade, betogs jag av en obetvinglig lust att återse den lilla fiskarstugan i Tubalda, uppe vid nordkusten, ni vet ... Det är ju bara ett par timmars väg med tåget – jag reste! Och där gick jag och drömde bort hela dagen vid stranden och lyssnade till havets stora orkester. Min barndoms musik – min första ungdoms musik! Ack, vad har jag blivit sen dess? Ett stort barn – och blir aldrig annat ... Men så med ens slog det ned i mig, som en blixt: Cohns supé! På Cosmopolis! Jesus Maria! Klockan hade blivit nio, och sista tåget hade redan gått! Men vad gjorde jag? *Jag tog ett extratåg!* Och här har ni mig nu!

Allmänt jubel omböljade skalden.

Det var meningen att han skulle föra hertiginnan av Ylak-Ylak till bordet. Men Priaz Jubalak hade plötsligt fått syn på Aurida. Han störtade fram till henne, slöt henne i sina armar, kysste henne på bägge kinderna, på pannan och på munnen.

– Min Aurida, sade han, var har du varit så länge?

Jag såg hur hon bleknade av lycka.

Och utan att vänta på svar bjöd han henne armen och förde henne till bordet.

III.

Jag tillbragte nära fem månader i Amuraniens huvudstad, som för övrigt är ganska rik på sevärdheter för en turist. Jag gjorde utflykter till omgivningarna och till ett par av de andra öarna i konungariket. Jag hade också äran att bli föreställd för hans majestät konungen, Milak LXXVIII, en fryntlig äldre herre med ett grönt öga och ett blått; han är nämligen av blandad ras. (Det blåa ögat är hans majestäts stora sorg, då blå ögon i Amuranien betraktas som ett tecken på falskhet.) Han bad mig att vid min hemkomst till Sverige framföra en kollegial hälsning till konung Oskar den nionde.

– Ers majestät menar *Kristian* den nionde, sufflerade en kammarherre.

– Ers majestät menar Oskar den *andre*, viskade en annan kammarherre.

– Ja visst, sade hans majestät, framför min hjärtliga hälsning till Sveriges vise och mäktige konung, hans majestät Kristian den andre.

– – – Det blev en kall och regnig eftersommar. Redan i februari började det lida mot höst.

Jag gick ensam i staden. Aurida hade rest till en badort på sydkusten med Priaz Jubalak.

Skymningstimmen före middagen –»den gröna timmen», som det hette på den tiden – hade jag småningom vant mig att tillbringa på Café Saturnus i hörnet av Lilla Ormgatan och Tumbaks Allé, där jag drack en absint eller två, medan jag ögnade igenom tidningarna eller såg ut över folkvimlet på den eleganta promenaden, där lyktorna tändes. Inte för att jag egentligen tyckte om absint; men jag »trodde» på den, som så många andra. Jag ville gärna bli skald eller åtminstone författare, och med en absint på bordet kände jag mig strax mera litterär och poetisk och dekadent – det sista tilltalade mig i synnerhet. Där träffade jag också nästan dagligen Benny Ruben och ett par andra unga författare och journalister. Och en dag hade Benny Ruben med sig den unge poeten Auris Intok, författare till diktsamlingen »Grändernas blommor», som Ruben hade anmält och berömt med en för honom ovanlig värme, och som strax hade gjort Auris Intok till ett namn i de litterära kretsarna. Det var något av Heine och Verlaine på en gång i hans vers, och ändå en ny ton, som var hans egen.

Auris Intok var puckelryggig. Hans far, en försupen bryggarkusk, hade slagit honom till krympling då han var liten. Och livet hade inte heller senare format sig alltför ljust för honom. Han hade intill nyligen haft en liten anställning som byskollärare i en avlägsen landsort, men då prästen i församlingen, som redan förut tyckte illa om honom, fick höra att han hade givit ut en diktsamling, som behandlade mindre uppbyggliga ämnen och som till på köpet hade fått beröm av en jude i en tidning som varken skrevs eller lästes av goda kristna, gav han honom avsked på grått papper. Hans nyvunna litterära namn kunde ännu inte inbringa honom mycket. Det är lång väg från de litterära kretsarnas erkännande till publikens öra.

Det såg mörkt ut för den lille puckelryggige poeten. Han sade inte mycket, och han satt inte länge hos oss. Han var fattigt klädd och vantrivdes i det eleganta kaféet. Han lämnade sin absint halvtömd och gick. Genom fönstret sågo vi honom försvinna in i Lilla Ormgatan.

Någon vecka senare satt jag åter med Benny Ruben vid samma fönsterbord på Saturnus, då Priaz Jubalak gjorde sin entré i kaféet, nyss återkommen från sydkusten. Han stannade ett ögonblick och såg sig omkring bland gästerna, han nickade åt höger och vänster. Han kände alla, och alla kände honom. Och då han fick syn på Benny Ruben, gjorde han oss den äran att slå sig ner vid vårt bord. Jag kände – och jag är övertygad om att alla kände detsamma – att Café Saturnus i detta ögonblick blev världens medelpunkt och vårt bord medelpunkten på Saturnus.

Men Priaz Jubalak var mörk och mulen, som höstskymningen där ute. Han hade haft motgångar, som han dock inte kom närmare in på. Livet var idiotiskt, i synnerhet i det usla Amuranien. Småsinne och avundsjuka i varenda vrå. Och ett sådant klimat – fy tusan!

– Ni är lycklig, ni! sade han till mig. Ni bor åtminstone i ett land med ett anständigt klimat. Jag borde ha kommit till världen i norden, inte här i den kalla och ruskiga södern!

Vädret var verkligen allt annat än behagligt. Hösten hade kommit tidigt. Vi voro bara i början av mars, men man kunde snarare ha trott sig vara i april eller maj.

En puckelryggig skugga skymtade förbi vårt fönster.

– Var det inte Auris Intok? sade Jubalak.

– Jo, sade Ruben.

– Han är en lycklig ost, han, sade Jubalak. När jag läste hans »Grändernas blommor», grät jag. Ja, gossar – jag grät verkligen! Och jag tänkte för mig själv: där finns saker som *du* borde ha skrivit, gamla Jubalak! Saker som du har glömt att skriva ...

– Kanske det, sade Benny Ruben. Men därför är han inte någon lycklig ost. Han både fryser och svälter.

– Ja, fryser – det gör vi alla i det här förbannade landet. Men svälter han verkligen?

– Jag tror nästan det, sade Ruben.

Jubalak blev tankfull.

– Man borde göra något för honom, sade han.

– Jag har också tänkt på det. Men vad, och hur?

Jubalak slog ut med handen.

– Låt det bli min sak! sade han.

*

Efter ett par dar satt jag åter vid vårt fönsterbord på Saturnus med Benny Ruben och Priaz Jubalak. Vädret hade inte blivit bättre. Dag ut och dag in blåste en råkall sunnanvind, och då och då smattrade en hagelskur mot rutan.

– Vad är det för smörja ni dricker, gossar? sade Jubalak. Absint? Nej, i dag vill jag ha champagne! Absint, det är ju malört – den växer som ogräs på sopbackarna. Ett giftigt ogräs! Nej, ge mig nordens eldiga druva! Kypare – ge mig champagne!

Jag kände redan Priaz Jubalak så mycket att jag visste, att han långtifrån var begiven på starka drycker. Han var tvärtom ganska måttlig i den vägen, men han behövde ibland några glas gott vin för att komma i humör. Det satte hans fantasi i rörelse och värmde hans hjärta. Hans naturliga ädelmod kunde då spränga alla konventionella gränser. En gång, då han en kall vinterdag kom ut från Saturnus, hade man sett honom ta av sig överrocken, kasta den åt en tiggare och med långa steg försvinna i folkvimlet.

Denna dag var Priaz Jubalak vemodig, lätt elegisk.

– Jag kan inte låta bli att tänka på Auris Intok, sade han.

Och han framsade med dämpad röst, nästan viskande, ett par strofer ur »Grändernas blommor», som hade fastnat i hans minne. Stroferna voro vackra i sig själva, och han hade också ett charmerande sätt att läsa dem. Jag önskade att Intok osynlig hade varit närvarande – det skulle ha gjort honom en liten glädje, eller kanske en stor ...

(Jag roade mig just i de dagarna med att försöka översätta några av Intoks dikter till svenska. Men jag har förgäves sökt efter dessa översättningar bland mina gamla papper – gud vet vart de ha tagit vägen!)

Då han hade slutat, sutto vi tysta och sågo ut i skymningen. Också sorlet i kaféet hade dämpats omkring oss. Man hade uppfattat att Jubalak läste upp vers, och fast man inte kunde höra honom, tystnade ändå pratet och sorlet ett ögonblick av sig själva.

Benny Ruben bröt tystnaden:

– Sist vi talade om Intok, sade du att du ville göra något för honom.

Priaz Jubalak svarade inte genast. Han tömde sitt glas och fyllde det på nytt. Han förde glaset till sin näsa och insög, med ögonen halvslutna, aromen av det pärlande skummet.

– Nordens eldiga druva! mumlade han liksom för sig själv.

Och han tömde åter sitt glas.

– Jag *har* gjort något för honom, sade han. Men *vad* – det är min hemlighet.

– Gott, sade Ruben. Jag skall inte vara nyfiken. Men eftersom det är pengar han behöver, och eftersom du inte själv har något överflöd av den varan, förmodar jag att du har talat om honom med några av dina förmögna vänner och beundrare. Det förefaller åtminstone som den enklaste lösningen ...

– *För* enkel, gosse! sade Jubalak. Nej, då känner du inte mig!

– Ja, sade Ruben, jag är inte nyfiken ...

– Mina förmögna vänner – nej, gosse! Auris Intok är för god att ta emot allmosor av rika brackor! Det kan *jag* göra – jag är inte bättre värd. Men inte han! Nej, av grändernas små kvinnoblommor, som han har besjungit, skall han ha sin skaldelön! Och han har fått den!

– Men snälla Priaz, sade Benny Ruben, vad i helvete menar du?

– Med »Grändernas blommor» i handen, fortsatte Priaz Jubalak, gick jag omkring i gränderna, från det ena glädjehuset till det andra. På minst trettio sådana ställen läste jag upp Auris Intoks dikter för flickorna, och flickorna grät och tjöt av hänryckning och rörelse! Jag trodde ibland att jag var på ett väckelsemöte! Och kollekten blev inte så illa – nära tusen trakiner.[1]

– Jo jag tackar, jag! sade Benny Ruben. Gick du inte till Nationalbordellen också?

– Nej, vad tänker du på! Det är ju ett ämbetsverk! Där är damerna så förnäma – de skulle ha rynkat på näsan åt »Grändernas blommor»...

Jag intogs av något som nästan liknade vördnad inför Priaz Jubalaks varma hjärta och storslagna själ. Och om jag någonsin hade känt en skugga av svartsjuka mot honom (Aurida!...) så var den från detta ögonblick glömd.

IV.

Tiden gick.

Priaz Jubalak hade rätt i att Amuraniens klimat inte är särdeles behagligt. Jag började mer och mer längta hem till norra halvklotet. I längden är det också irriterande för en nordbo att se solen om dagen och månen om natten promenera från höger till vänster – »motsols», som vi bruka säga – i stället för tvärtom, som är det enda riktiga.

En ruskig senhöstdag i början av maj satt jag åter vid fönsterbordet på Saturnus. Benny Ruben kom in.

– Det är dåligt med Auris Intok, sade han. Han ligger på S:ta Ceciliasystrarnas hospital. Jag tror inte att han får någon användning för de där pengarna som Jubalak samlade in åt honom på glädjehusen – i sin fantasi.

– I sin fantasi?

– Käre vän, *trodde* du verkligen på den där historien? Jubalak är en fantasimänniska – annars vore han inte den skald han är ... För säkerhets skull frågade jag Intok, om han hade hört något från Jubalak. – Nej, svarade han, vad skulle jag ha hört från honom? Jag sände honom min diktsamling, och fast jag naturligtvis inte väntade något svar, fick jag verkligen några vänliga rader på ett visitkort ...

*

En frostkall vinterdag i början av juni begravdes Auris Intok i en vrå av de fattigas kvarter på Östra kyrkogården. Priaz Jubalak höll ett gripande tal vid graven.

Nästa dag lämnade jag Muranu.

*

För ett tiotal år sedan gick även Priaz Jubalak till skuggornas värld, mätt av år och ära. Och häromdagen såg jag i en tidning, att hans staty nyligen med stor högtidlighet har avslöjats i Muranu – i Tumbaks Allé, mittemot Café Saturnus.

MISSTAGSSONATEN

På en bjudning hos en dansk familj här i Köpenhamn hörde jag nyligen berättas tre korta historier, som man skulle kunna kalla tre variationer över ett och samma tema, och som jag skall försöka återge så gott jag kan.

En sonat har ju oftast tre satser, som visserligen inte bruka variera samma tema. Men jag roar mig i alla fall med att kalla det hela »Misstagssonaten». Det låter ju inte vidare musikaliskt – ingen lär misstänka mig för att ha huggit det från Beethoven. Värre är det att titeln inte riktigt täcker innehållet, eftersom det inte är fråga om vilka misstag som helst, utan om en alldeles särskild sort.

Värden var en förmögen (tror jag!) och fint bildad antikvitetshandlare. Bland gästerna voro hans svärfar – en blid och vördnadsvärd gammal präst – vidare en gråskäggig, men inte så värst gammal svensk målare, en ung norsk docent i filosofi från universitetet i Oslo – med »det undermedvetnas psykologi» som specialitet – och en bankkamrer med skarpt och slätrakat ansikte. De övriga gästerna, och däribland mig, kunna vi betrakta som statister.

Det började med att den norske docenten visade oss ett brev, som han samma dag hade fått från en av sina kolleger i Oslo, en historiker. Det märkvärdiga med brevet var dateringen: den 17 november 1425. Årtalet var mycket tydligt skrivet. Det kunde inte vara tal om att brevskrivaren hade råkat forma en nia så att den kunde läsas som en fyra – om det nu ens låter sig göra. Och brevet innehöll ingenting som tydde på skämt eller mystifikation.

– Saken är naturligtvis helt enkelt den, sade den norske filosofen, att min gamle vän av en eller annan orsak har haft årtalet 1425 i tankarna, då han daterade brevet. Jag minns inte vad som hände år 1425, eller om det hände någonting alls. Men det vet nog min kollega, som är historiker. Han har tydligen undermedvetet haft det årtalet i hjärnan, och det skriver han alltså, medan han naturligtvis är bergsäker på att han skriver 1925. Det där är för resten ett fall som inte är så ovanligt, och jag skulle gärna vilja höra om någon av de närvarande ur egen erfarenhet kan belysa ämnet.

(Där ha vi alltså temat, och nu komma variationerna.)

– Jo, det kan jag händelsevis, sade den gråskäggige svenske målaren. En gång för några och tretti år sen blev jag vådligt kär i en flicka. Jag blev så kär i henne att jag rentav kunde ha gift mig med henne, fast jag naturligtvis inte hade råd. Jag hade nog inte sluppit billigare ...

Men eftersom jag befinner mig i främmande land, måste jag väl först tala om att det finns en stadsdel i Stockholm som heter Östermalm. En jäkligt banal stadsdel med många raka och banala gator, och en av dem heter Kommendörsgatan. Den är så banal att jag för mig själv brukade kalla den: den typiska östermalmsgatan. Jag var en bondpojke från Småland och trivdes inte på Östermalm, men jag hade nu händelsevis råkat hyra ett rum på Kommendörsgatan – det låg åt nordost och kunde begagnas som ateljé av en ung och fattig målarjävel.

En kväll hade jag stämt möte med flickan på Kommendörsgatan, i ett gathörn inte så långt från min port. Jag gjorde mig förstås vissa förhoppningar – ja, ursäkta, herr pastor...

Men hon kom inte. Och ändå hade hon lovat så bestämt! Jag gick där av och an, av och an, i dryga två timmar. Gick där och grät och svor – ja, ursäkta, pastorn! Det var en kall och blåsig novemberkväll, och ingen överrock hade jag. Den hade jag stampat för att få pengar till en flaska vin och litet bakelser och druvor och ett franskt päron åt flickan. Men hon kom inte, den lilla satan – ursäkta, pastorn!

Litet förkyld var jag kanske förut, och dagen därpå låg jag i feber. Lunginflammation. Kom på sjukhus. Var nära att stryka med på kuppen. Och när jag kom ut från sjukhuset såg jag i en tidning att flickan var förlovad. Med en knodd, som jag kände en smula.

Sex år efteråt träffades vi på en bjudning. Jag undvek henne. Men med ens stod hon bredvid mig i en fönstersmyg och viskade:

– Varför kom du inte?

– Varför kom jag inte? Vad menar du? Jag gick ju där på Kommendörsgatan och grät och svor i två timmar! Och förkylde mig, och fick lunginflammation!

– På Kommendörsgatan? Men du hade ju skrivit och bett mig att möta dig på Östermalmsgatan! Och där gick jag i blåsten och frös, fast kanske inte i två timmar ...

Se, saken är den att det finns en annan rak och tråkig och banal gata på Östermalm, som *heter* Östermalmsgatan! I mina tankar brukade jag ju kalla Kommendörsgatan »den typiska Östermalmsgatan». Och det hade jag alltså skrivit, fast jag menade Kommendörsgatan! Underligt att tänka sig, att om jag inte hade gjort det, skulle livet ha format sig helt annorlunda för mig. Bättre eller sämre – det vet man inte. Men annorlunda!

Docenten i det undermedvetna hade tagit upp en annotationsbok och kastade hastigt ner några rader.

– Ja, mina kära vänner, sade den gamle prästen, det är verkligen underligt, hur de skenbart obetydligaste tillfälligheter kan ingripa i vårt liv och vårt öde. Själv råkade jag en gång för nära tjugu år sen ut för ett missöde av ganska snarlik art, som lätt kunde ha kostat mig kappa och krage. Men jag vet knappt om jag kan berätta det. Åjo – jag är ju bland goda vänner och bland förstående och överseende medmänniskor.

Jag är ju närmare åttio år. Men på den tiden var jag bara ett par och sexti, och mina barnbarn – Sofus och Juliane, som sitter där i vrån och flinar åt mig – var på den tiden bara en fem, sex år och hade ännu aldrig varit i Tivoli.

Det var en vacker söndag i augusti år nittonhundra ... låt mig tänka efter ... jo: år nittonhundraåtta. Ja, det var just samma år som den sorgliga historien med Alberti.

Jag stod på predikstolen i min lilla kyrka och predikade så gott jag kunde. Det var lyckligtvis inte mycket folk i kyrkan. Ja – beklagligtvis, borde jag kanske hellre säga. Men för mig var det nog det bästa – den gången. Texten, som jag predikade över, var Jesu ord på korset till den botfärdige rövaren: Sannerligen, sannerligen säger jag dig, i dag skall du vara med mig i paradis.

Vad den botfärdige rövaren hette vet man inte. Jag minns, att jag nyligen hade läst en novell av en fransk författare, där den botfärdige rövaren har fått namnet Gestas. Det måste bero på en förväxling. I ett par av de apokryfiska evangelierna heter den botfärdige rövaren Demas, och den obotfärdige heter Gestas. Men vad de hette i verkligheten, därom ha de riktiga evangelierna, som stå i vår bibel, ingenting att upplysa.

Nå, det hör för resten inte hit.

Min dotter och hennes man – vårt kära värdfolk här i kväll – och deras barn, Sofus och Juliane, bodde den sommaren på landet uppe i Rungsted, men den söndagen – det var i slutet av augusti – väntade jag dem in till Köpenhamn, och på kvällen skulle vi gå i Tivoli med Sofus, som var sex år, och Juliane, som bara var fem. De små söta rackarungarna hade aldrig förr varit i Tivoli. Jag mindes min egen barndoms första Tivolikväll som något oförgätligt, och jag gladde mig på förhand åt mina små barnbarns glädje. Och dessa profana, fast visserligen ganska oskyldiga saker hade jag – det måste jag med blygsel erkänna – i huvudet, medan jag stod på predikstolen och utlade evangeliets ord. Och så kom det sig, att jag råkade avsluta min predikan med att låta Vår Herre på korset säga till den botfärdige rövaren: Sannerligen, sannerligen säger jag dig: *i dag skall du vara med mig i Tivoli!*

Och jag hade knappt sagt det, förrän jag *visste* vad jag hade sagt. Jag kan utan den ringaste överdrift säga, att det var det ohyggligaste ögonblicket i hela mitt liv. Jag vågade inte se ut över församlingen. Jag gömde ansiktet i mina händer, medan jag stammande och viskande läste välsignelsen.

Jag vet knappt hur jag kom hem. Jag, gamle man – jag var ju inte så ung redan då – gick krokvägar och bakgator för att slippa möta människor och för att samla mina tankar. Jag har aldrig i mitt liv känt mig så förtappad och eländig. Och när jag kom hem, satte jag mig genast vid mitt skrivbord och skrev till kultusministeriet. Bekände vad jag hade sagt i min predikan – det gällde ju att förekomma eventuella angivare bland mina åhörare – och förklarade det så gott jag kunde. Och jag slutade med att förklara mig beredd att, om så skulle krävas, ansöka om avsked med pension.

Efter tre månader – i kultusministeriet gör man sig ingen brådska med att svara på brev – fick jag svar. Ministern, som var en av mina gamla studiekamrater, gjorde mig den äran att svara mig i ett egenhändigt brev. Han skrev, att då ingen av den fåtaliga församlingen tycktes ha märkt min lilla lapsus, än mindre tagit anstöt därav, fanns det ingen anledning att göra något åt saken. Jag har händelsevis brevet på mig. Var så god och se! Det är det enda brev jag någonsin har fått från en minister.

(Det brevet har gubben händelsevis haft på sig i all den tid jag minns, viskade Sofus till Juliane.)

– Som vi väl alla vet, fortsatte den gamle prästen, trodde den kristna församlingen, och kyrkan själv, ännu för ett par hundra år sen inte bara på *en* djävul, men på oräkneliga onda andar, som ingrepo i alla livets förhållanden, stora och små. Det kan inte heller förnekas, att en sådan tro finner ett kraftigt stöd i Den heliga skrift, och kyrkan har heller aldrig uppgivit den läran – den har bara liksom av sig själv glidit bort ur den kristna förkunnelsen i senare tider. Men för min del har jag sett och hört och upplevat för mycket för att jag skulle våga förkasta den läran. Eller vad skall man säga om tungomålstalandet? Det har ju många gånger

hänt, och det hände redan på Paulus' tid, att en tungomålstalare, när »anden» har gripit honom, har utstött de förskräckligaste hädelser och förbannat vår herre Jesus Kristus – och efteråt har han inte haft den ringaste aning om vad han har sagt. Måste inte den »anden» ha varit en ond ande? Och vad skall jag tro om mitt eget fall? Måste det inte ha varit en liten förtretlighetsdjävul – en liten förtretlig gyckeldjävul – som ingav mig att säga något som jag inte tänkte eller menade, och som jag aldrig hade drömt om att jag skulle kunna säga från en predikstol!

– Ja, herr pastor, sade den norske docenten, jag vet verkligen inte vad jag skall säga om det. De onda andar, som förr i världen troddes framkalla sjukdomar, ha ju i den moderna läkarvetenskapen på sätt och vis fått verklighetsgestalt i bacillerna. Men i den psykologiska vetenskapen känner vi ännu inte till något motsvarande. Men vem vet? Det kommer kanske!

– Skål, herr docent, sade den svenske målaren. Och skål, herr pastor! Skål för den där lilla gyckeldjäveln! Den lilla jävla jycken!

Jag tyckte mig länge ha sett på den slätrakade bankmannen med den skarpa profilen att också han hade något bidrag att komma med – någon variation av temat. Och mycket riktigt.

– Jag är tyvärr – började han med en tunn, men genomträngande röst – jag är tyvärr inte konstnär, som vår ärade svenske gäst, inte heller psykolog av facket, som vår norske broder, och inte heller någon framstående predikant, som vår vördnadsvärde gamle vän. Jag är bara en enkel bankman. Men en gång för inte så många år sen upplevde jag verkligen också – fast bara som biperson och vittne – ett misstag av samma säregna art som det här är tal om. Ett ganska allvarligt misstag för resten, inte minst ur bankmässig synpunkt.

Men det var som sagt inte jag som begick misstaget – och därför vet jag inte riktigt i vilken ända jag skall börja. Våra svenska och norska gäster ha förmodligen aldrig hört talas om författaren Marius Krebs ...

– Jo då! sade den svenske målaren. Jag har till och med läst en av hans böcker. Men det är minst tretti år sen.

– Så? Verkligen? Ja, han var för resten en ganska bra författare på sin tid. Han råkade bara leva en tjugu eller tretti år för länge. Han fick ett par skådespel uppförda på Det kongelige Teater i början av åttitalet. Och han skrev tre eller fyra böcker, som lästes och debatterades och till och med köptes. Senare skrev han andra böcker, som varken lästes eller köptes och som följaktligen inte debatterades. Och så blev han gammal och dog i fattigdom och elände för ett tiotal år sen, så glömd som om han aldrig hade levat.

Men ungefär en vecka innan han dog, fick han ett brev från den bank, där jag har en jämförelsevis underordnad anställning. I brevet låg det en anvisning på 3,730 kronor och en kort skrivelse, vari banken meddelade, att den enligt telegrafisk order från den och den banken i New York utbetalade beloppet till författaren herr Marius Krebs, Forhaabningsholms Allé n:r 24.

Vad tänkte han, när han fick det brevet? Det kan jag inte göra mig något begrepp om. Han hade kanske någon son eller dotter i Amerika. Eller sonson eller dotterdotter. Han tänkte sig kanske den möjligheten, att någon av dem hade fallit på den vänliga idén att sända honom en anvisning på tusen dollars. Eller – det kunde ju tänkas? – någon amerikansk förläggare sände honom det svindlande beloppet som frivilligt honorar för översättningen av någon av hans böcker, som förläggaren hade förtjänat en stor förmögenhet på ... Ja, Gud vet vad han tänkte! Jag tycker mig se honom, hur han strök sig över flintskallen och snodde sitt tunna vita skägg. Hur som helst – han tog på sig sina söndagskläder och tog en bil, som han inte hade pengar till att betala, och körde till banken.

Det var jag som satt vid den kassa i banken, dit han kom för att få pengarna. Jag tog anvisningen och såg på

den, fram och bak. Den var all right. Och Marius Krebs kände jag till utseendet – gammalt köpenhamnsoriginal! – sedan många år, så att någon legitimation behövdes inte. Jag räknade upp pengarna. Marius Krebs hade bara att stryka in dem och stoppa dem i plånboken, om han hade någon, och gå sin väg.

Men det gjorde han inte. I stället sade han:

– Ursäkta, min herre! Ursäkta en gammal mans nyfikenhet! Varifrån kommer egentligen de här pengarna?

Jag hade just samma dag återtagit min tjänstgöring efter några veckors semester, som jag hade tillbragt i Norge. Jag visste således ingenting om saken och hade inte sett telegrammet från New York.

– Det kan jag verkligen inte upplysa, svarade jag. Men det bör ha stått i den skrivelse från banken, som ni har fått på samma gång som anvisningen.

– Ja, svarade han, där står »efter telegrafisk order» – från en bank i New York, som jag aldrig har hört talas om. Men jag skulle ju gärna vilja veta *vem* det är som sänder mig pengarna. Det står kanske i telegrammet?

Han visade mig skrivelsen från banken. Det var ett av våra vanliga tryckta formulär med namnet och beloppet utfyllda. I de skrivna orden kände jag genast igen fröken Iversens handstil.

– Fröken Iversen, sade jag, vill ni vara så vänlig och visa oss det där telegrammet från New York angående en utbetalning på 1,000 dollars till herr Marius Krebs. Herr Krebs vill gärna se det.

Fröken Iversen såg på mig med stora förskrämda ögon.

– Till ... till herr Marius Krebs?

– Ja visst.

Hon rodnade över hela ansiktet, och med darrande händer rörde hon om bland papperen i det fack där telegrammet skulle finnas.

– Jag kan inte finna det, viskade hon.

Plötsligt brast hon i gråt och sprang sin väg.

Som det sedan visade sig, sprang hon och gömde sig på ... ja, alltså på det enda ställe där en flicka i en bank *kan* gömma sig en liten stund, när hon inte vet sin levande råd ...

Jag sökte själv igenom facket, där telegrammet skulle finnas. Det fanns verkligen inte. I stället fann jag ett telegram från banken i New York med order att betala 1,000 dollars till herr Marius Kristensen. En känd filmförfattare.

Nu kände jag i min tur stor lust att springa bort och gömma mig. Själv hade jag visserligen ingenting att förebrå mig, men jag skämdes förskräckligt i alla fall. På bankens vägnar. Man känner sig ju alltid mer eller mindre solidarisk med en institution, där man har arbetat i många år. Och ett misstag av den art, som det här tydligen var fråga om, får naturligtvis inte *kunna* förekomma i en bank.

Och hur i all världen skulle jag förklara saken för herr Marius Krebs? Jag bad honom ta plats, medan vi sökte efter telegrammet. Det skulle nog komma till rätta – ljög jag.

Marius Krebs stultade bort till en bänk och satte sig. Hans barnafromma ögon stirrade, kanske litet oförstående, på de kubistiska väggmålningarna i banksalen. Vår bank har ju alltid satt en ära i att följa med sin tid.

Jag skickade en ung dam att ta rätt på fröken Iversen. Äntligen kom hon, blek och förgråten. Jag visade henne skrivelsen från banken, som hon hade fyllt ut – med Marius Krebs namn – och telegrammet från New York, där det stod Marius Kristensen. Hon förklarade saken så gott hon kunde. Hon hade nyligen av en löjlig slump råkat läsa en av Marius Krebs gamla böcker, och den hade gripit och fängslat henne. Och så hade hon alltså utan att ana det råkat skriva Krebs i stället för Kristensen.

Herr Marius Krebs kom stultande fram till disken.

– Ursäkta, sade han, jag har en bil utanför, som väntar. Och nu har den väntat i över en halvtimme. Det blir dyrt. Och jag har inga andra pengar än dem jag skulle lyfta på den där anvisningen ... Hur går det med telegrammet? Har det kommit till rätta?

– Ja, på sätt och vis herr Krebs, svarade jag. Men – men saken är den, att en av våra unga damer har råkat göra sig skyldig till ett högst pinsamt och beklagligt misstag.

Jag visade honom telegrammet och återgav fröken Iversens förklaring. Och vad bilen angick bad jag honom tillåta, att en av våra yngre manliga funktionärer, som för tillfället kunde undvaras, följde honom hem i bilen och betalade chauffören.

Jag hade naturligtvis fruktat att den gamle mannen skulle få en förfärlig chock. Men han tog tvärtom saken ganska humoristiskt.

– Jag kunde väl tro att det var något på tok, sade han. Det har det alltid varit med mig och pengarna. Men törs man kanske fråga vilken av mina böcker det var som den unga damen hade råkat läsa? Var det kanske »Margrete Hill»?

– Ja, herr Krebs, det var det, snyftade fröken Iversen.

Den gamle författaren lyste upp.

– Verkligen? sade han. Verkligen?

Och dagen efter fick fröken Iversen »Margrete Hill» med dedikation från författaren och en liten bukett av prästkragar och blåklockor.

Ungefär en vecka senare såg jag i en liten notis i »Politiken» att författaren Marius Krebs var död. Vi skall ju alla dö, och jag tror inte att den där episoden hade någon medverkande betydelse. Men det trodde fröken Iversen. Hon gick sorgklädd i en hel månad, och i flera år gick hon på hans dödsdag ut till graven med en liten krans av prästkragar och blåklockor.

Det blev en liten paus.

– Ja, sade den svenske målaren, så där kan det gå till ibland. Mest i småsaker förstås – men vad är smått, och vad är stort? Och vem vet om inte Vår herre, när han skapade den här världen, egentligen tänkte och menade något helt annat?

ÅGE

Den unga änkan var på väg till graven med sin lille son vid handen. Vid kyrkogårdsgrinden köpte hon en liten enkel krans av gullvivor.

– Tänk, mamma, sade gossen, vad pappa skall bli glad åt kransen!

– Vi får väl hoppas det, sade modern.

– Åge också ha en krans att ge pappa.

Den unga änkan betänkte sig en smula. Kransarna voro billiga. Men hon hade inte just så gott om pengar. Hon gav gossen sin krans:

– Åge får ta mammas krans och lägga på graven. Så förstår pappa att den är från oss bägge.

Gossen hette egentligen August, efter fadern, men han kallade sig själv Åge, och så hade också modern kommit att kalla honom så. Han var inte egentligen ful, men han var ett barn utan charm. De ljusblå ögonen sutto runda och stela i det lillgamla ansiktet, och det linbleka håret var ovanligt tunt för en fyra års gosse.

Det var en ångande och doftande och blommande dag, en sådan dag som inte vet om den hör till våren eller sommarn. En dag i sista veckan av maj. En dag med solen skimrande genom tunna skyar som av spunnet silke. Långt borta, från den fattigaste av huvudstadens förstäder, hördes ett positiv. Det lät gammalt och utslitet. Det måste också ha varit mycket gammalt, ty det spelade Ave Maria av Gounod, som alla positiv spelade för trettio år sedan ...

– Varför gråter mamma? frågade gossen.

– Jag gråter inte, svarade modern.

Hon grät inte heller. Det var bara en tår eller två, som tillrade fram utan att hon rådde för det eller visste varför, och som hon strax strök bort.

De gingo genom den äldsta delen av den stora gravstaden, den del som samlar sig kring den höga vården över J. O. Wallins grav. »Jordens Oro Wiker.» De hade kommit in på en av sidogångarna.

– Titta, mamma, sade gossen, varför är det en häst på den där graven?

Från en gravsten lyste verkligen en vit, galopperande häst i marmorrelief. Han kråmade sig stolt och kokett mot en bakgrund av mörknad granit.

– Där ligger kanske en hästhandlare begraven, sade hon.

De kommo närmare, och hon läste inskriften. Där låg inte *en* hästhandlare, utan två. Två bröder och kompanjoner.

De gingo genom andra kvarter av gravplatsen, genom fattigkvarter, där man kunde se sig vitt omkring utan att finna andra vårdar än en liten trästicka med ett nummer över gravar, som ingen vårdade emedan ingen hade betalt för att vårda dem, och genom miljonärkvarteret, där börsens och industriens stormän hade sina gravkamrar med kopparportar, granitbarriärer och marmorbänkar, allt ritat av de förnämsta konstnärer i branschen ...

Och de kommo omsider till den grav de sökte, mannens och faderns. »Fr. Aug. Barcke» stod det på den lilla lutande stenen med hans egen namnteckning i förstorat faksimile.

Han hade själv bestämt att det skulle vara så.

*

Då den unga änkan tänkte tillbaka på sitt sexåriga äktenskap, kunde hon knappt ens för sig själv avgöra om det hade varit lyckligt eller olyckligt. Det var inte av kärlek hon hade tagit emot hans hand, då han bjöd henne den. Hon var bara tjugutre år då, och rektor Barcke var precis det dubbla. Hon hade tagit honom för

att få ett hem. Han hade ett tungt lynne, och deras samliv hade inte alltid varit så lätt för henne, men hon hade gjort det bästa hon kunde av det, och nu, då han låg i jorden sedan snart ett år, tänkte hon på honom med tacksamhet men utan saknad. Hon hade ingenting att förebrå sig. Det skulle då vara det, att hon aldrig vågat vara uppriktig mot honom, men det skulle han inte heller ha tyckt om, det kände hon instinktivt, och vart skulle det ta vägen, om människorna med ens började bli uppriktiga mot varandra? Då kunde man ju alls inte stå ut med varann ...

Och hon tänkte vidare: om två skall kunna vara uppriktiga mot varann, måste de först och främst vara något så när jämnåriga. Och så måste de älska varandra. Hur lätt är det inte att vara uppriktig, när man bara tänker gott och vackert om varann.

– Mamma, sade gossen, kan pappa se oss nu? Fast han ligger i mörka jorden?

– Pappa är i himlen, sade modern. Det vet ju Åge.

Gossen tittade upp i luften.

– Då kan pappa flyga nu? sade han.

Den unga modern stod tankfull; hon visste inte riktigt vad hon skulle svara. Det ryckte i hennes mungipor, och hon stirrade ned på gravstenen som om hon sökte ett svar där. »Fr. Aug. Barcke.» Hon tyckte sig se honom flaxa omkring med två stora vingar och leta efter sina glasögon, som han hade uppskjutna i pannan. Vad skulle hon säga? Skulle hon försöka förklara för barnet, att man måste ha luft för att flyga och att luften hör till jorden, inte till »himlen»?

– Ja, sade hon till sist, pappa kan nog flyga, om han vill. Men han behöver inte. Om han vill ha något uträttat skickar han en ängel.

– Ja, men om ängeln inte vill?

– Då säger pappa det åt Gud, och Gud säger åt ängeln att han måste, och då flyger ängeln i väg. Men kom nu, lilla Åge, så går vi upp till »Mor på höjden» och får en kopp kaffe med dopp.

Från den fattiga förstaden hördes alltjämt det gamla slitna positivet spela sina slitna melodier i den strålande vårdagen.

*

Strax innanför Haga grindar hejdades mor och son av en artigt hälsande ung herre. Han hade suttit ensam på en bänk i skuggan under några stora träd, men rest sig och gått dem till mötes då han såg dem komma.

Den unga änkan kände att hon rodnade starkt.

– Nej, se Helge, sade hon.

– Ja, Astrid, svarade han lågt, jag vill inte försöka låtsas som om det vore en slump att vi träffas här just nu. Astrid sade i förrgår att Astrid tänkte gå till kyrkogården i dag. Då blir det väl en liten promenad i Hagaparken på samma gång, tänkte jag. På en så vacker dag! Och så satte jag mig där på bänken och väntade. Jag lyckades göra mig ledig från kontoret klockan två.

Hon såg ned i marken, blommande röd, och svarade inte.

– Har jag gjort Astrid mycket emot med det? frågade han.

Hennes svar kom lika lågt som hans fråga:

– Inte så värst.

Åge gick litet för sig själv vid vägkanten och plockade mandelblommor.

– Mamma, sade han plötsligt, vi skulle ju gå opp till Mor på höjden? Åge hungrig.

Modern hörde honom inte strax. Hon gick i sina egna tankar.

– Ja, lilla Åge, sade hon till sist. Men vi skall gå litet först. På hemvägen kan vi gå opp till Mor på höjden.

De gingo vägen fram mellan de högstammiga, pinjeliknande tallarna, vilkas kronor stodo nästan svarta mot all den ljusa vårgrönskan runtom.

– Åge hungrig och trött, sade fyraåringen och hängde läpp.

– Vad han är lik sin far, sade den unge mannen utan att tänka något vidare på det.

Modern svarade inte. Men det var sant nog: hon fann nästan intet av sig själv i sitt barn. De kupiga, utstående ögonen, det tunna färglösa håret, som förebådade en tidigt kal hjässa, hela det lillgamla uttrycket – allt var fadern. Allt var Fr. Aug. Barcke. Men eget nog, fadern hade mot fäders vana aldrig haft öga för det och på det hela taget aldrig haft mycket tid eller intresse över för barnet. »Mitt kall som uppfostrare börjar först när August kommer i skolåldern», hade han sagt någon gång, året innan han dog.

De följde vägen längs den smala viken, på vars andra sida »slottet» – en liten italiensk villa – lyste vitt i grönskan. De passerade Haga källa och drucko i förbigående av det kalla klara vattnet. Medan de drucko ur källan, körde ett gammaldags ekipage med kusk och lakej förbi. I ekipaget satt en liten gumma, som med nedlåtande huvudböjningar besvarade imaginära hälsningar.

*

De hade kommit ner till en skrovlig och klippig strand. Brunnsvikens böljor plaskade sakta mot strandstenarna, och mittemot, vid Kräftriket och Albano, stego fabriksrökarna stilla mot skyn.

De hade satt sig på en sten, som bildade en naturlig bänk. Åge lekte i strandbrynet med en liten barkbåt, som Helge hade skurit åt honom och som kom honom att glömma både hunger och trötthet.

– Det är en liten stillsam och rar gosse, sade Helge.

Hon svarade blott med en lätt huvudböjning. Det var ju inte för att tala med henne om barnet som han hade gått henne till mötes här ute, det visste hon.

Helge Rudin var ritare på ett arkitektkontor. De voro jämnåriga – hon var bara några månader äldre än han. De bodde i samma hus. Huset ägdes av den firma som han arbetade hos, och han var vice värd. Så hade de blivit bekanta, alldeles som av sig självt. De hade kommit att tala om en bok, som han nyss hade läst och som han ville att hon också skulle läsa; så hade han bett att få låna henne den. Efter en vecka eller så hade hon kommit upp till honom för att lämna igen den. Det var en eftermiddag i april, i skymningen. Han hade en dubblett med balkong högst uppe under taket i ett hus med stor och fri utsikt över en trasig storstadsutkant, där landet och staden möttes, talldungar, söndersprängd gråsten, fabriksskorstenar, en bit av en mälarvik, och över alltsammans den kalla vårkvällens stora tomhet och rymd. De hade stått en stund på balkongen och stirrat ut i det isiga blå. Så hade han plötsligt lagt armen om hennes hals och kysst henne, och hon hade låtit det ske. – Sedan dess kallade de varann vid förnamn.

Han hade inte från första början förbundit någon bestämd avsikt med sitt närmande till henne. Men snart märkte han att han hade tagit eld, och att det var allvarsamt.

Men det fanns en punkt som plågade honom, som oroade och förvirrade honom. Hon hade varit gift – med en man som det inte fanns någon rimlig möjlighet att hon någonsin kunde ha varit kär i. Någon rival hade han inte att frukta i den döde; det kände han. Men – hur hade hon *kunnat?*

Och han visste inte om han tordes fråga henne om detta.

Och så barnet. En liten misslyckad stackare, det såg man ju strax. Frukten av ett omaka och meningslöst äktenskap. Hur skulle han kunna stå ut med att dagligen ha detta barn omkring sig?

Men det fick gå som det kunde med det. Han kände, att han inte kunde vara utan henne.

– Astrid, sade han. »Astri, mi Astri, du dejliga tärna»... Bryr du dig något om mig?

För första gången kallade han henne du.

Hon tog hans hand, strök den över sina ögon och vätte den med sina tårar.

Nyss, när jag gick på kyrkogården, sade hon, hörde jag ett positiv långt borta spela en gammal kär melodi. Och strax kom tårarna fram – det behövdes så lite till det! Min gosse trodde att jag grät för att jag var ledsen. Men jag grät för att det ännu finns en vår för mig och för att jag nästan började tro på lyckan.

Han slöt henne intill sig i en kyss.

Och han sade, när de åter hade vaknat upp:

– Det är en sak, som har förundrat mig och oroat mig ibland en liten smula. Du har varit gift – med en man som jag inte riktigt kan tänka mig att du nånsin har tyckt om. Eller har du?

– Nej.

– Hur *kunde* du då?

– Å, fråga mig inte om det! Inte nu! Man »kan» så mycket mer än man tror. Och så mycket mindre ...

– Ja, ja, jag skall inte fråga dig mer om det. Så mycket mindre som jag i så fall skulle vara tvungen att ställa samma fråga till min egen mor – min mor, som är död och inte kan svara. Jag satt häromdagen och rotade i gamla brev. Jag fick fatt i en brevväxling mellan min far och min mor från deras förlovningstid. Och det framgick av den – jag visste det förut, men jag hade glömt det – att min mor aldrig älskade min far. Ett tag bröt hon till och med förlovningen därför att hon ville ha en annan. Men min far var den starkaste viljan. Han fick henne i alla fall till sist – och annars hade hon inte blivit min mor! Men hon älskade honom aldrig.

Hon kisade ut i det skarpa vårliga ljuset.

– Låt det gamla vara, sade hon. Det gamla döda.

– Ja, låt oss det.

Han tog upp ett papper ur fickan och vecklade ut det. Det var ritningar till ett litet hus på landet. En enkel och nästan torftig fasad, empir i karg svensk form. Och planer, som visade tre rum och kök i bottenvåningen och två små rum på vinden. En balkong åt norr, åt Karlavagnen om sensommarkvällarna. En takterrass för solbad om dagen och stjärnkikning om natten.

– Vill du bo med mig i det här lilla huset? sade han. Jag har suttit oppe de sista nätterna och ritat det åt oss.

Hon betraktade ritningarna vemodigt leende.

– När tror du att du kan få det huset färdigt? sade hon.

– Kanske förr än du tror.

Hon drog hans huvud till sig och viskade honom i örat:

– Men jag vill inte vänta på det.

– Hur vill du då?

– Jag vill vara din. I dag. I kväll, i natt. Jag har ju aldrig vetat vad lycka vill säga, aldrig, aldrig. Jag vill inte vänta!

De smälte samman i en evighetslång kyss.

*

Hon skakades av en lätt frossbrytning. Solen hade gått bakom en sky, och det var inte längre någon värme.

– Men var är Åge? sade hon.

Och hon ropade: – Åge!

Det kom intet svar.

– Han kan ju inte vara långt borta, sade Helge. Och han ropade också: Åge!

Ty han tänkte: gossen gömmer sig kanske på lek för sin mamma, men om jag ropar kommer han nog.

Men det kom ingen Åge och intet svar.

De två sågo på varandra, plötsligt kritbleka, bägge. Samma förskräckliga tanke blixtrade på samma gång till för dem bägge.

– Nej, nej, viskade hon. Det är ju omöjligt. Han kan ju inte ha fallit i sjön och drunknat här utan att ett ljud har hörts.

De gingo villrådiga längs stranden, i växande ångest. De turade om att ropa: – Åge! Åge!

Men de trodde inte längre själva på att de skulle få något svar.

De hade kommit ut på en ångbåtsbrygga på en udde. Ingenstädes något spår av barnet.

– Han kan ju inte ha fallit i sjön, sade Helge. Då skulle hans mössa flyta någonstans.

Modern försökte samla sina tankar. Hon stod med bägge händerna tryckta mot bröstet.

– Han hade mössan fastsatt med en gummisnodd under hakan, fick hon fram.

Plötsligt fick han se ett litet mörkt föremål som låg och hoppade i vågskvalpet vid sidan av bryggan:

Barkbåten.

Han gick ned och fiskade upp den. Jo, det var samma lilla barkbåt som han själv hade skurit för knappt en halvtimme sen.

En gråstenshäll sluttade våt och hal ned i sjön, och strax nedanför lågo ännu resterna av ett isflak. Vintern hade varit lång och sträng, våren hade kommit sent och plötsligt, och här vid denna branta skogsstrand åt norr, där solen aldrig värmde vattenbrynet, låg ännu detta sista skrumpnade, smutsiga isflak kvar. Han bröt en torr trädgren av en al och makade försiktigt undan isflaket.

Där låg lille Åge, på rygg, med ögonen och munnen vidöppna. Det spö, som han hade haft att styra barkbåten med, höll han ännu i den fast knutna lilla handen.

SÅ SANT MIG GUD HJÄLPE ...

Markel stod vid fönstret i sitt lilla rum på redaktionen och ögnade igenom en fuktig korrekturremsa, då en vaktmästarpojke öppnade dörren och stack in ett litet visitkort: »Pastor Simeon Lasker.»

– Bed pastorn stiga in, sade Markel.

Och under de sekunder som gingo innan den anmälde kom in, sökte han i sitt minne efter någon pastor Lasker men fann ingen. Måtte höra till den yngsta prebakgenerationen, tänkte han. Såvida det inte är en frimickel ... Och i det han med ett hastigt ögonkast mönstrade den inträdande:

– Varmed kan jag stå till tjänst? Var så god och ta plats ...

Markel gjorde en obestämd gest åt den lilla gröna soffan, och pastorn satte sig.

– Tja, sade pastorn, mitt ärende är ganska egendomligt och ganska grannlaga, och jag vet inte rätt i vilken ända jag skall börja. Men ursäkta – jag älskar visserligen frisk luft, och jag är inte rädd för drag – men, bullret från gatan ...

Markel gick till fönstret och stängde det. Pastorn tycktes nu lika generad av den plötsliga tystnaden som förut av gatularmet. Markel iakttog honom: en ung man, cirka trettio år, glasögon, en smula blek. Och en viss nyans av överklass som uteslöt gissningen frimickel.

– Jag vet inte om mitt namn är bekant, sade pastorn, jag är pastorsadjunkt i S:t Sverkers församling ...

– Jaså – jo, jo visst ...

Markel tyckte sig dunkelt känna igen pastorn från något vykortsporträtt under konfirmationssäsongen.

– Egentligen, fortfor pastorn, hade jag helst önskat ett samtal med författaren herr Bruno Bark. Mitt besök står nämligen i ett visst samband med en liten novell – »Pastor Klarin» – som den för mig personligen okände herr Bark för någon tid sedan hade införd i denna tidning. För övrigt en mycket talangfull liten novell – jag läste den med *stort* nöje ...

– Bark är bortrest, insköt Markel.

– Jag vet det – det vill säga, man har sagt mig det. Men man har också sagt mig, att herr doktorn står honom personligen nära, och det är orsaken till att jag vänder mig till er med begäran om ... om någon liten upplysning som – som måhända skulle kunna vara av – av något personligt intresse för mig.

– Förlåt, sade Markel, jag förstår inte riktigt ...

– Jag skall förklara mig. Som jag redan har sagt: jag läste den lilla novellen med stort nöje; läste den – och

glömde den. Men andra ha dragit försorg om att jag åter blev påmind om den. Jag gick ut för att promenera, för att hämta litet frisk luft; jag mötte en bekant – en präst liksom jag – och han sade till mig: »Har du läst *Pastor Klarin?*» – »Ja», svarade jag. – »Ja men det är ju *du!*» – En stund efter mötte jag en annan bekant: han sade detsamma! – Nåväl. Jag gick hem. Jag läste om den lilla novellen – fortfarande med *mycket* nöje. Och jag fann då, att det verkligen kunde finnas en eller annan, låt vara ytlig, beröringspunkt mellan mig och den unge prästen i novellen. Jag tillstår, för att nu bara ta ett exempel: jag går gärna på Strandvägen! Och jag frågar: är det något ont i det?

– Naturligtvis inte, herr pastor, svarade Markel. Djävulen kan likaväl stå på lur i en bakgata.

– En fullkomligt riktig anmärkning, herr doktor! Men för att återkomma till saken: det finns i den lilla novellen en liten detalj på slutet, som redan vid första genomläsningen hade stött mig något litet genom sin *onaturlighet.* Den unge prästen – i novellen – följer – en ung flicka – från en tebjudning – till – hennes port. Och – där – kysser han henne – i *portgången!* Jag må säga, att jag tror inte, att det finns någon präst i Sverige, som skulle kunna göra sig skyldig till något sådant!

Markel kvävde ett hostanfall.

– Men ursäkta, sade han så snart han kunde tala, vad är det egentligen för upplysningar som ni tänker er att jag – – –

Pastorn böjde sig fram. Han blev hemlighetsfull, viskande. Hans ansikte, som först hade förefallit Markel en smula barnsligt, fick plötsligt ett tycke av Hin onde i folksagan.

– Jo, viskade han med dämpad betoning på varje ord, jo, jag vet – jag vet med bestämdhet – att det finns några – eller *någon – bland mina kolleger* – som går omkring och förtalar mig! Och vad jag skulle vilja veta är, om möjligen något av detta *kollegiala förtal* har kunnat tränga till den för mig obekante författarens öron och påverka hans framställning.

– Det tror jag inte, sade Markel. Jag är övertygad om att han inte alls har tänkt på pastorn. Snarare (improviserade Markel) tror jag då att han möjligtvis kan ha tänkt på pastor Melinder i Lovisa Ulrika ...

Pastorns drag upplystes av något som liknade den förklarade skuggan av ett leende.

– Så-å, sade han. Nå – ja – det kan jag ju på sätt och vis *förstå* ...

Pastorn reste sig, synbart lugnad, och gick ett slag över golvet.

– Röker pastorn? frågade Markel.

– Jag tackar, en cigarrett – gärna.

Han återtog sin plats i soffhörnet.

– Som ni ju kan förstå, herr doktor, sade han, har jag inte ett ögonblick hyst något agg till herr Bruno Bark för den lilla novellen – jag fann den, som sagt, i många avseenden *sann* och *träffande* – utom den där lilla *onaturligheten* på slutet ... Men jag kan i alla fall inte låta bli att med ett exempel ur *verkligheten* belysa, hur långt detta kollegiala förtal, som jag nyss omnämnde, kan våga gå. Jag är, bland annat, präst i Stenhuggarorden – kardinalofficiant heter det, det är lägsta graden av andliga ståndet i Stenhuggarorden ... Där träffade jag för någon tid sedan en god vän, präst liksom jag, och han sade till mig: »Hör du Simeon, du borde gifta dig!» – »Ja», svarade jag, »jag skulle mycket gärna vilja gifta mig, men jag har ännu icke funnit någon, som» – kort sagt, musikalisk, förmögen och så vidare. – »Det må så vara», svarade min vän i

Stenhuggarorden, »men jag skall säga dig, Simeon, att du borde gifta dig *i alla fall!*» – »Vad menar du med det, broder?» frågade jag i min oskuld. – »Jo, ser du», svarade han, »du vet nog att det finns en och annan, särskilt bland oss präster, som går omkring och pratar *strunt* om dig.» – »Verkligen?» sade jag. – »Ja, här skall du få höra: häromdagen åkte jag i en spårvagn, blå linjen, och där träffade jag en bekant till oss bägge – präst liksom vi – och han sa till mig: 'hör du, den där Simeon Lasker, han kysser flickor!' – 'Å, du pratar strunt!' svarade jag. – 'Nej', sa han, 'på pensionatet där han bor måste alla flickorna kyssa honom, annars får dom flytta!'»

Pastorn gjorde en paus. Markel teg.

– Men vad tycker ni väl, herr redaktör, återtog pastorn med värdighet, vad tycker ni väl om en präst – *en präst* – som till den grad kan glömma det *åttonde* budet?

– Ursäkta ... Det åttonde?

– Ja visst, falskt vittnesbörd!

– Ja, ja visst, ursäkta min distraktion ... Men människornas lust att förtala och illa berykta varandra tycks vara så tämligen oberoende av yrket och samhällsställningen, det ha vi haft färska prov på nu under valkampanjen ...

– Ja, men man ställer dock högre krav på en präst än på andra människor, inte sant?

– Inte jag.

– Men det gör *jag.* Och jag hade verkligen den glädjen att kunna svara min vän, prästen i Stenhuggarorden: »Jag – har – aldrig – bedrivit – så kallat 'samlag' (pastorn uttalade ordet tveksamt, som om han inte rätt visste vad det betydde) med *någon* kvinna! Så sant mig Gud hjälpe till liv och själ!» – »Nej, snälla Simeon», svarade min vän, »något sådant har jag heller aldrig trott om dig!» – »Och ännu mera», sade jag, »jag har *aldrig* – sedan jag var skolgosse – kysst en flicka – på *munnen.* Så sant mig Gud hjälpe till liv och själ!»

Vid dessa ord spratt Markel upp ur sin stol och försvann plötsligt genom en dörr, döljande ansiktet i sina händer. I nästa ögonblick förnam pastorn till sin undran och förvåning från rummet bredvid något som kunde påminna om malegassernas urtjut. Men det räckte blott ett ögonblick.

I nästa stund stod Markel i dörren igen.

– Förlåt, herr pastor, sade han, ett hastigt illamående ... Mycket intressant att göra er bekantskap ... Adjö ... Adjö!

PARAPLYN

Som varje köpenhamnsresande vet, finns det i ett hörn av Rådhusplatsen ett restaurangkafé med namnet »Paraplyen». Namnet har det fått av ett stort paraplyliknande skyddstak över trottoarserveringen, där en ovanligt genuin köpenhamnsk herrpublik av medelklassen dricker sin Tuborg eller Carlsberg och läser Ekstrabladet och Folkets Avis. Stället lämpar sig verkligen också rätt bra till paraply för den som är utan. Jag har mer än en gång fördrivit någon halvtimme där under väntan på att en störtskur skulle driva över.

Och ibland händer det, att man träffar en bekant – där, liksom nästan överallt.

En dag, medan ett skydrag svepte över Rådhusplatsen och Vesterbro Passage, kom en herre in med kragen uppdragen, ruskade på sig som en våt hund och såg sig omkring efter ett ledigt bord. Plötsligt fick han se

mig och tvärstirrade på mig ett ögonblick, så nickade han – litet osäkert först, men då jag nickade igen (ty hans ansikte föreföll mig bekant, fast jag inte i en hast kunde reda ut de minnen och idéassociationer det väckte) kom han fram till mig:

– Du känner väl knappt igen mig? Det är också längesen! Kille Lundström, gamla Ladugårdslandet, Snuffe (det var rektorn), Norra latin, Caput (det var rektorn där), Hasselbacken maj 88! (Studentfesten.)

– Jo visst. Vill du inte sitta ner? Är du ensam?

– Ja då. Eller rättare sagt: jag hoppas bli det!

– Vad nu då? Vill du att jag skall gå? Ursäkta, men jag satt här först!

– Prat. Jag menar naturligtvis att jag är här i svenskarnas vanliga ärende i Köpenhamn. Skiljas!

– Nå, det kunde jag ju inte gissa strax, eftersom jag inte visste, att du var gift.

– Hur tusan skulle man kunna undgå det, hade jag så när sagt ... Men du som är gammal köpenhamnare (efter vad det påstås hemma) – vilket är bäst, Tuborg eller Carlsberg?

– Det anar jag inte. I min ungdom var jag kännare på allt sånt där, pilsner, vin, brännvin, cigarretter, cigarrer. Men den illusionen har gått över. Nu märker jag knappt någon skillnad.

Han beställde en Tuborg pilsner.

Kille Lundström ... Jag undrade för mig själv, vad det hade blivit av honom. Han hörde inte till de dummare pojkarna i skolan, om han också inte var något större ljus. Hans far uppgavs vara pantlånare, fast det stod något annat i skolkatalogen; det var allt vad jag mindes. Jag visste intet om hans vitæ genus. Men det kommer väl så småningom fram av sig själv, tänkte jag. Och om det inte kommer, så får det vara detsamma. Jag är inte nyfiken.

Lundström såg sig omkring i lokalen.

– Vad är det här för ett ställe? frågade han mig. Är det ditt stamkafé?

– Nej, jag har trillat in här i brist på paraply. Tror du regnet går över snart?

– Vet inte. Men jag kom in av samma skäl. Har inte begagnat paraply sedan ... Sedan Gud vet hur länge. Vad heter det här stället för resten?

– »Paraplyen.»

– Det är väl skoj?

– Nej, varför det?

– Därför att det låter som skoj. Men det hindrar ju inte, att det kan vara riktigt.

– Det var kanske skämt från början, sade jag. (Och jag tänkte på talarstolen på Forum, som först av någon skämtare kallades »bogsprötena», tills det så småningom blev den officiella benämningen. Men jag sade ingenting om det. Det är opassande att vara lärorik i onödan.)

– »Paraplyen», upprepade Lundström för sig själv. Det är tydligen Ödet, som är ute och går nu igen. »Makterna»... Allting går igen, som Strindberg säger. Vill du höra, varför jag inte kan tåla paraplyer?

– Begagnar du käpp? frågade jag.

– Nej. Hur så?

– Jo, därför att om man inte är van vid käpp, så ställer man alltid bort sin paraply och glömmer att ta den med sig då man går, om vädret har blivit vackert. Och på det viset får man lätt motvilja mot paraplyer. Men den som begagnar käpp, han vet, att han skall ha något med sig när han går, eller hans högra hand vet det, om han skulle glömma det själv.

– Det kan ju hända. Men det här är en annan historia. Det var en paraply som var skuld till att jag blev gift.

– Det har visst hänt förr. »Min fröken, får jag lov att erbjuda er min pa...»

– Nej, nej, nej, inte alls! Inte den klichén! Det här var något annat. Något mycket hemskare, underligare, mera utstuderat jäkligt! I all sin enkelhet ... Kommer du ihåg, hur man »gick i Torget» förr i världen?

– Menar du åttitalet? Om söndagarna vid vaktparadstiden? Då stockholmarna gick i en kompakt likprocession, det kunde formligen vara trängsel ibland, mellan ett och två, i östra alléerna i Torget, utanför gamla Dramaten? Fram och tillbaka den lilla korta biten från Hamngatshörnet till Arsenalsgatan. De som kom från kyrkan hade psalmböcker, andra hade fästmör, fästmän eller nya kläder att förevisa. – Forntiden, kort sagt. Det måste ha tagit sig vansinnigt ut för en utlänning.

– Ja visst. Men det här var i början på nittitalet. Om vardagarna, vid tre-, fyratiden, hade värdigheten av snobbränna redan övertagits av Sturegatan, men om söndagarna – vid vaktparadstiden, som du säger – fortfor ännu den gamla processionen i Torget. Man gick där om inte för annat, så för att kanske få se en skymt av flickan, som man var kär i. Jag gick där också en söndag för några och tjugu år sedan. Vädret var osäkert, det var april, och jag hade paraply. Den var splitter ny, jag hade aldrig begagnat den förr. Mycket riktigt mötte jag flickan, hälsade och fick en hälsning igen, gick litet av och an, mötte henne igen, hälsade igen, fick ett par ögon; det var ett slags »förståelse» mellan oss – heter det inte så på danska? Kort sagt, jag såg efter vart hon tog vägen, hon gick ner i Karl XII:s torg och utåt Blasieholmskajen. Jag följde naturligtvis efter; snart hann jag upp henne, och vi följdes åt utåt Skeppsholmen.

– Det var förstås vad man kallar en bättre flicka?

– Ja, då – gunås så visst, hade jag så när sagt ... Åtminstone var hon »bättre» efter mina pretentioner; jag tillhörde inte själv den högre societeten. Hennes pappa var fotograf, och hon arbetade på hans ateljé. Det var inte precis en av de största affärerna i branschen, men den tycktes gå rätt bra. Det var för resten mitt minsta bekymmer, för jag hade inte en tanke på att gifta mig. Jag var tjugutre år.

– O, ungdom, hur fager du är!

(Jag citerade en gammal visa, som sjöngs i min ungdom.)

– Jo, det är säkert – fy katten! Men när vi kommo ut på Skeppsholmen började det ösregna. Jag prisade Gud för min paraply och spände upp den. Och, gömda under paraplyn, trotsade vi elementens raseri och fortsatte ut till Kastellholmen. Men där blev det för galet; regnet skvalade som om himlen hällde ut alla sina sèvresvaser på en gång – precis som nu, för resten.

Kille Lundström såg ut över Rådhusplatsen. Den låg tom, en svart och vitprickig sjö utan båtar. Regnbyn hade sopat bort både människor och djur.

– Nå – och på Kastellholmen?

– Jo, då föreslog jag flickan, att vi skulle gå in på Blåsut. Där fanns det på den tiden, som du kanske minns, ett par gamla skeppskajutor – det såg ut som om sjön hade vräkt upp dem på stranden som vrakspillror – och där kunde man vara någorlunda i fred för regnet och annat ... Hon undrade, om det »passade», men det fanns ju ingen annan råd. Kajutan var liten, jag tyckte det var onödigt att dra paraplyn med mig in och ställde den utanför, uppspänd. Snart blir det vackert väder igen, tänkte jag, och då kan den gärna få stå och torka.

– Och i kajutan kysstes du med flickan, förstås?

– Asch! Det hade jag naturligtvis gjort förut, många gånger. För resten visste jag mycket väl, att hon provkysstes litet med ett par andra också. Det är ju så vanligt med flickor. Och jag hade, som sagt, inte en tanke på att gifta mig, så att det brydde jag mig inte något vidare om.

– Nej, visst, sade jag, det var ju så vanligt med flickor på den tiden. Och så ovanligt med oss.

– Asch, det är ju något helt annat! Men så blev det mycket riktigt vackert väder igen, i en fart! Solen sken upp, och bofinkarna joddlade i träna och gråsparvarna gnisslade – kvittrade, menar jag. Och jag betalade portvinshalvan som vi hade druckit, och vi skulle gå, och jag tog min paraply och skulle fälla ihop den. Men *det* gick inte!

– *Gick* det inte – att fälla ihop paraplyn?

– Nej. Det var lögn; det gick inte.

– Varför det då?

– Jag förmodar, att käppen måste ha varit av något poröst träslag, som svällde av vätan. Då käppen var torr, gick det utmärkt att spänna upp paraplyn, och den gav lika bra skydd mot regnet som vilken annan paraply som helst. Men när det sen blev vackert väder igen och solen sken och sparvarna kvittrade, var det omöjligt att fälla ihop den. Käppen hade svällt av vätan, hylsan satt fast som en vigselring på ett svullet finger. Omöjligt att få ner paraplyn!

– Nå, men vad gjorde egentligen det? Vädret var ju vackert igen, du behövde ingen paraply, du kunde ju ge tusan i den och gå din väg med flickan, utan paraply!

– Tack för det ordet, broder! Det är vad jag många gånger har tänkt – efteråt. Men så utvecklat var tyvärr inte mitt förstånd på den tiden, för tjugu år sen. Jag hade givit sex och femti för paraplyn och betraktade den följaktligen som ett värdeföremål, som jag under alla omständigheter måste ha med mig hem igen. Om jag hade varit så pass klok som nu, hade jag naturligtvis helt enkelt »glömt» paraplyn och låtit den stå som god pris för den mer eller mindre rättsinnige upphittaren. Men så klok var jag inte då. Jag tog min paraply med mig och låtsade som det regnade. Jag såg ingen annan utväg. Solen sken och gråsparvarna drillade som lärkor, och jag gick med min uppspända paraply. På Kastellholmen gjorde det ingenting, där fanns knappt en katt. Och flickan tog det också med gott humör, så länge det gick bra. Men på Skeppsholmen hade vi redan en liten svans av tre små buspojkar efter oss. Och svansen växte! Kom ihåg vilken småstad Stockholm var på den tiden – tänk bara på söndagsprocessionen i Torget! Alltnog, vi väckte uppseende! Utanför Nationalmuseum blev det nästan folksamling, när jag kom med min paraply och min flicka, och flickan såg för resten då redan ganska dyster ut. Ingen flicka i världen tycker om att bli föremål för munterhet.

– Nej, insköt jag, kvinnan har i allmänhet mycket litet sinne för humor. Hennes kärlek slocknade alltså?

– Mycket värre! I stället fick hon den idén, att vi måste förlova oss och gifta oss! Fy tusan – det hade jag ju aldrig drömt om! Och till på köpet mötte vi hennes pappa och mamma och ett par kusiner. Det fanns ingen

möjlighet att komma undan. Fem månader efteråt var vi gifta.

– På vad? – På hur mycket?

– Herregud, min pappa var ju gudskelov pantlånare, fast det stod »kassör» i skolkatalogen. (Han var kassaförvaltare i en begravningskassa.) Men vi passade aldrig riktigt ihop, hustru min och jag. Nu har vi varit gifta i över tjugu år, och nu skall vi äntligen skiljas. Att jag inte alltid har varit henne trogen behöver jag väl inte säga. Och att hon ibland också har satt horn på mig – det faller väl av sig själv, när man heter Kille Lundström och är son till en pantlånare.

Regnet hade saktat.

– Namnet gör nog mindre till saken, sade jag. Varken Julius Cæsar eller Napoleon hette Kille Lundström, och inte Molière heller. Men det gick dem ändå på ungefär samma sätt – i det fallet ...

EN OKÄND SOLDAT

Caen, 5 juli 1793.

Olycksaliga öde! Fattiga, eländiga öde! Att i en tid som denna, då bojorna lossna och andarna vakna, vara dömd till ett overksamt liv – om det kan kallas ett liv! – i en liten landsortsstad långt bort från den scen, där dramat spelas och livet sjuder, där tidens män tala och handla!

Och vilken landsortsstad! Ack, här i detta fördömda Caen klappa inga hjärtan i takt med tiden! O Robespierre, du nationens ständigt vakna öga, som ser allt och genomskådar allt – och du, Jean Paul Marat, själva franska folkets heliga hjärta! – här, ur denna förpestade grodsump, stiga endast smädelser och förbannelser upp mot edra vördnadsvärda namn!

Medan dessa patrioter av i går och förrädare av i dag, dessa girondister, som man kallar dem – en Barbaroux, en Buzot och deras medbrottslingar – hemliga rojalister och uppenbara federalister – fylla staden med sina anhängare och sina intriger och hyllas som hjältar och martyrer av nästan hela denna stad och till och med av jakobinklubben, som av dessa erfarna konspiratörer har låtit förleda sig att bryta med modersällskapet i Paris! Sedan dess går jag inte längre till klubbens sammankomster. Sedan dess är jag ensam som aldrig förr. Arme Jean Lacouture!

Ensam med mina drömmar, min musik – och min kärlek.

Ack, min kärlek – har jag ens rätt att kalla den så? Är den annat än en dröm, ett gyckel av min fantasi? Jag har aldrig ens talat med henne ... Nej, inte med ord, men med toner ...

Men är denna tid en tid för kärlek och drömmar? Det är redan ett halvt år sen min bror Ernest tog geväret och ilade till gränsen ... Jag borde ha följt honom, och jag skulle ha gjort det, om inte min mor hade hållit mig kvar med sina böner och sina tårar ...

7 juli. (Söndag.)

Min oro drev mig ut på vandring längs flodens strand, och när jag vände hemåt bredde sig redan skymningen över staden, medan borgarna sutto utanför sina hus och spelade kort i skjortärmarna, som om inga stormar härjade och sönderslet nationen ... De få skeppen i hamnen speglade sina sömniga lyktor i Ornes grumliga vatten ... Jag kom förbi det gamla palatset, som fordom var provinsguvernörens residens. I den mörka grå fasaden tändes ljus efter ljus i de rum där de girondistiska konspiratörerna bo – som stadens gäster! Ett sannskyldigt Förräderiets Hotell! Hela denna stad är ju snart ett näste för förrädare ... Genom den öppna porten strömmade människor oupphörligt ut och in ... Och vem såg jag plötsligt komma ut ur porten,

i skaran av konspiratörernas anhängare – vem? Bedrog mig mitt öga? Ack nej, det var hon! Hur väl känner jag inte den grå hatten med svarta band! Hon, min vackra granne från huset mittemot vårt, gamla fru Brettevilles niece, medborgarinnan Charlotte Corday ... »Corday d'Armans», som namnet lydde förr, då det ännu fanns adel och privilegier ...

Med hjärtat bräddfullt av bitterhet och människoförakt vände jag hem. Det lyste svagt ljus i hennes fönster, hon var alltså redan hemma ... Jag satte mig vid klaveret, vid mitt öppna fönster, som så många gånger förr ... Gardinen fläktade svagt i den varma luftningen från sommarkvällen där ute ... Jag slog an en Sarabande av Rameau, som jag har trott mig märka att hon älskar. Och liksom nästan varje kväll dessa sista veckor såg jag en kär och välbekant skugga närma sig fönstret ... och jag såg fönstret sakta skjutas upp ...

Ack, varför skall något behöva skilja två hjärtan, som tonerna redan ha förenat? Varje dag gör jag upp nya planer och projekt för att göra hennes närmare bekantskap, men alltid är det något som håller mig tillbaka från att sätta dem i verket. Vad är det som binder mig och förlamar mitt mod att handla? Jag kan inte förklara det för mig själv ... Det är inte någon rest av adliga fördomar hos henne jag är rädd för. Hennes far skrev mot tyranniet redan före revolutionen, och man har sagt mig att hon är filosof och republikan, om hon också, som nästan alla här, tar parti för de proskriberade mot konventet ... Helt säkert skulle jag i det hänseendet kunna bringa henne på bättre tankar. Varför tvekar jag då att närma mig henne, varför lämnar jag allt åt en oviss slump?

Efter Rameaus Sarabande spelade jag en komposition av mina egna, en komposition som ännu inte är fullt färdig och som jag ändrar litet på var gång jag spelar den ... Ett brus, ett sorl, som stiger och växer – bruset och sorlet från ett stort folk, ett folk i ångest och nöd ... Bruset växer till storm, till skräck och fasa, blixtar ljunga fram genom nattens av stormen sönderrivna moln ... Tills plötsligt några klara harmonier bringa ordning i kaos och en ren melodi stiger upp ur bruset och tar ledningen.

Jag har tänkt kalla den *Robespierres tanke.*

– – – Då jag hade slutat, såg jag den kära skuggan dröja ännu ett ögonblick bakom sin gardin, innan hon sakta slöt fönstret.

8 juli.

Vad är detta? Vad skall jag tro?

Jag satte mig vid klaveret, som alla andra kvällar. Fönstret stod öppet, som alltid dessa varma julidagar. Jag slog an de första ackorden till en inledande fantasi, en improvisation. Som vanligt lyste ett svagt ljussken från hennes fönster, jag skönjde hennes skugga bakom gardinen, och fönstret öppnades sakta av en liten mjuk hand. Men blott för några korta minuter! Ett ögonblick böjde hon gardinen åt sidan och tycktes lyssna till tonerna med samma stilla drömmeri som annars. Men plötsligt, innan jag ännu hade slutat min improvisation, stängde hon fönstret och försvann bakom gardinen – försvann helt och hållet ...

Fönstret stängdes och gardinen drogs för. Men ljuset brann alltjämt, och det brinner ännu, medan jag kastar ner dessa rader. Hon har således varken gått ut eller gått till sängs.

Men hon ville icke längre lyssna till min musik.

Den har inte misshagat henne förut. Varför då just i kväll?

Hennes tant, gamla fru Bretteville, har kanske kallat på henne från ett annat rum ... Men varför stängde hon då fönstret?

Hon stängde sitt fönster – och jag – jag stängde mitt klaver, som tycktes mig lika förstämt som jag själv, och jag spelade inte mera den kvällen.

10 juli.

Det var alltså ett avsked! Hon har rest! Till England, säger man.

Så vill alltså också hon – hon, som kallar sig republikan och filosof! – sälla sig till denna skara av adliga emigranter, som hetsar Europa mot Frankrike!

Mitt hjärta vägrar att tro på en sådan avgrund av uselhet ...

13 juli.

Klaveret tycks mig alltjämt förstämt. Jag slår upp det någon gång, slår an några ackord – och stänger det igen.

Jag sitter och bläddrar i en gammal versbok, som jag älskade i gamla dagar, då livet ännu inte hade kastat sin mask och världen såg annorlunda ut än nu.

”Ack, med min villa har jag mist
det trolska skimret i min levnad,
och hjärtats oskuld blev till sist
förräderiets skumma vävnad ...”

Stackars Evariste Parny – du lever visst ännu? – hur finner du dig till rätta i denna stora och förskräckliga tid?

– – – Jag gick ut i skymningen, jag vandrade längs flodens strand; det var lördagskväll; samma fattiga och smutsiga skutor speglade samma slöa lyktor i Ornes grumliga och tröga vatten; samma enfaldiga och liknöjda borgare spelade med samma smutsiga kort utanför sina hus, i samma kvava och stillastående luft ... Jag kom förbi provinsguvernörens forna palats, nu Förräderiets Hotell ... Från en balkong talade en av konspiratörerna (jag tyckte mig känna igen »den vackre» Barbaroux) till en liten folkskara ... En ganska gles och tunn liten folkskara! Hur stor och kompakt och entusiastisk var den inte för bara fjorton dar sen! Jag stannade ett ögonblick, lyssnade förströdd till hans tomma fraser och gick vidare med en axelryckning ... Jag kom in i den krokiga gränden, som för till Trefaldighetskyrkan, denna avskyvärda kvarleva av gammalt normandiskt och gotiskt barbari ... Den smutsröda fullmånen skimrade dunkelt genom en matt slöja av bleka skyar ... Två män smögo sig lömskt fram i skuggan av koret, i den ene kände jag strax, på gången och hållningen, igen konspiratören Louvet, i gamla dagar känd och nästan berömd som författare till *Chevalier de Faublas* (ack, också jag har en gång skattat åt min tids uselhet och slukat boken!) – nu en av girondisternas mest fördärvade pennor och talare! Hemlig rojalist, därom finns intet tvivel! Osedligheten och tyranniet förbli alltid naturliga bundsförvanter! Jag kunde inte undgå att uppsnappa några ord, som han sade till sin följeslagare. »Robespierre skulle vara en ganska hederlig karl, om han inte absolut ville vara ensam om det. Han tål ingen konkurrens i den branschen. Men Marat har precis samma fixa idé för sin del. Därför kunna de inte tåla varandra. De kunna inte mötas i konventet utan att Marat väser *hycklare!* åt Robespierre, och Robespierre fräser *svinpäls!* åt Marat ...»

O Louvet! Du skändlige Chevalier de Faublas! Med rätta förjagad ur konventets sköte, förstött av nationen med dina medkonspiratörer, söker du en usel tröst i att baktala dina ädlare besegrare! Du skall icke undgå ditt öde!

15 juli.

Marat mördad! Jean Paul, tyranniets oförsonligaste fiende och mänsklighetens ädlaste vän, lömskt och förrädiskt slaktad med en kniv, i sitt badkar, i den mest värnlösa belägenhet som kan tänkas! Och av vem? Av henne, vars för alla tider avskyvärda namn min penna vägrar att skriva ...

Mitt beslut är fattat. En moders tårar kunna inte längre hålla mig kvar. Jag säljer mitt klaver och köper ett gevär, och jag ilar till fronten! Där, och blott där, är hädanefter min plats!

*

Medborgaren Lacouture hade ingen marskalkstav i ränseln, varken som soldat eller som musiker. Hans namn är lika okänt i musikhistorien och i krigets annaler, och ingen vet vad det blev av honom. »Den okände soldatens grav» är inte meddelsam. Men Lamartine har av en slump bevarat hans namn och en liten spillra av hans lilla öde i några rader i »Histoire des Girondins».

KYRKOGÅRDSARABESK

En gång för några år sen – det var mittunder kriget – gick jag med Henning Berger en sen höstdag på en kyrkogård i Köpenhamn. För hundra år sen låg den ute på rama bondlandet, långt utanför stadens vallar och gravar, nu ligger den som en stor oas, grön och stilla, mitt i ett myllrande storstadskvarter, mellan varuhus, fabriker och arbetarkaserner.

Vi vandrade långsamt mellan de höga, smala popplarna i en oändlig allé. Då och då stannade vi och läste gravstenarnas namn och inskrifter.

Vi hade talat om kriget. Henning Berger hoppades på Tysklands seger. Jag fruktade den, och hoppades ingenting. Och så hade vi till sist blivit litet fåordiga.

– Se, sade han och pekade på en gravsten litet på sidan om vägen – se, J. P. Jacobsen. Men det är kanske inte den riktiga.

– Nej, det är det nog inte. Han ligger visst i Thisted, där han var född och där han dog. Och den där graven är för resten sina hundra år gammal, minst. Det kan man ju se på den.

– Ja visst. Vad är det för en relief? Den minner om Thorvaldsentiden.

Det var en naken ung hjälte med hjälm och svärd och en gumshud över armen.

– Jason med det gyllne skinnet.

– Nå, då är det väl en garvare som ligger där.

Vi läste inskriften. Det var en garvare.

Vi gingo vidare och stannade framför en annan grav, mer än ett århundrade gammal också den. En hög sten med bronsmedaljong av den döde – en veterinärprofessor – och nedanför medaljongen en stor haut-relief av den efesiska Diana med tjugu bröst. Ganska kuriöst att på en kristen kyrkogård plötsligt stöta på denna gamla fruktbarhetssymbol som en gång skaffade Paulus så mycket bryderi i Efesus ...

– Hur kan den egentligen ha kommit hit? undrade Berger.

– Ja, säg det! Stor är de efesiers Diana, men hennes förtjänster om veterinärvetenskapen har jag inte så noga reda på.

– Eftersom hon var jaktens gudinna var hon väl också hundrackornas, gissade Berger. Där ha vi kanske

förklaringen! Men titta på gubben i medaljongen – kan du se vem han liknar?

Jag såg ingen likhet med någon jag kände.

– Det är ju Böök, sade han. Kan du inte se det?

Jag gjorde vad jag kunde för att få fatt på likheten mellan den sjuttioårige veterinärprofessorn och den unge lovande docenten Böök. Men det gick inte.

– Du kan då heller aldrig se likheter på samma sätt som jag, muttrade han, mörk och mulen som hösten omkring oss.

(Jag visste att Saulsanden brukade falla på honom, var gång han kom att tänka på Böök. Det hade börjat med att Böök, som tidigare hade skrivit ganska hyggligt om hans böcker, plötsligt hade slagit ihjäl en roman, som Berger hade fäst stora förhoppningar vid. Den hade emellertid kommit ut så sent, att Böök inte hade hunnit läsa ut den i julbrådskan utan bara bläddrat litet i den, gissat sig till slutet – men gissat galet! – och därefter gjort ner boken på grund av det tarvliga och banala slutet, som han alltså hade hittat på själv. Och sedan hade han för konsekvensens skull fortsatt i samma tonart, när han skrev om Berger.)

– För resten är det egentligen ditt fel! brast det plötsligt ut ur honom.

– Vad då? undrade jag.

– Att Böök skäller på mig. Det är ditt fel! Du skulle aldrig ha angripit honom! Sen du angrep Böök, får jag stackars djävel *aldrig* en skaplig recension i Svenska Dagbladet! Aldrig! Det är klart som dagen: du skriver ju ingenting, så dig kan han inte göra något. Då hugger han in på dina vänner i stället. De få betala krigskostnaderna, och det blir nätta summor, kan du tro. Egentligen borde jag skicka dig en räkning!

– Snälla Henning, sade jag, gör inte det. Det skulle ruinera mig.

– Ja, det vore rätt åt dig. Det är ingen liten lyx du består dig! Angripa en kritiker! En kritiker i Svenska Dagbladet till på köpet! Man skulle tro du inte var riktigt klok!

– Jag törs inte påstå att du har alldeles orätt. Men man kan ju inte tänka på allt. Och inte tänkte jag mig, när jag för några år sen skämtade litet med »docenten Löök», att jag skulle behöva be dig om förlåtelse för det ...

– Nej, men nu får det också vara nog! Och vet du vad jag gör nu? Jo, det skall jag säga dig: jag går hem och skriver en novell om dig, eller ett kåseri eller vad som helst, och skäller ut dig så det visslar i knutarna, och skickar det till Svenska Dagbladet! Sen får vi väl se, om jag inte än en gång kan få anständiga recensioner i den tidningen!

– Det var kanske en idé, svarade jag. Verkligen en idé. Jag skall för resten gärna hjälpa dig. På det viset kan vi ordna den här saken utan att du behöver skicka mig någon räkning. Och privat kan vi ju vara lika goda vänner för det.

– *Naturligtvis!* Har aldrig drömt om annat! Vi ska lura den fan!

Det hade börjat regna, ett fint duggregn först, som vi knappast lade märke till, men plötsligt gick det över till ösregn. Vi bestämde oss för att söka skydd i porten till begravningskapellet; dörrarna stodo öppna. Där pågick just en begravning; ceremonien hade nyss börjat med psalmsång och orgelspel. »Lycksalig, lycksalig!» Innanför dörren stod en tjänande broder, som räckte oss var sitt exemplar av ett tryckt papper med den dödas namn i svart ram och med texten till de psalmer som skulle sjungas. Vi satte oss i en tom

bänk nere vid dörren. Jag läste den dödas namn: Eva Martha Christina Ytterquist. Tydligen ett svenskt namn. Och bland kransarna på kistan var också en med blå och gula band. Den enkla kistan, de sparsamma kransarna, de fåtaliga begravningsgästerna, allt tydde på att det var en stilla existens som här hade funnit sitt slut. Det tycktes också framgå av prästens tal: ett anspråkslöst levnadskall, trohet i det lilla ...

Prästens tal var kort, men psalmverserna voro många och långa, både före och efter talet. Det hela drog väl ut bortåt en halvtimme, regnskuren gick över, och när kistan bars ut under Ingemanns sköna psalm »Dejlig er Jorden, prægtig er Guds Himmel, skön er Sjælenes Pilgrimsgang», silade en blek höstsol in under kyrkogårdens glesnade och gulnade trädkronor. Och nedför Henning Bergers kinder tillrade ett par stora tårar.

– Jag blir alltid rörd när jag hör den psalmen, sade han liksom ursäktande till en äldre man, som trippade bredvid oss.

(Vi följde naturligtvis med de andra kistan till graven.)

– Ja, det är också en vacker psalm, svarade mannen på danska. Men jag kan höra att herrarna är svenskar? Då har ni alltså rest över hit till gumman Ytterquists begravning? Det var riktigt snällt och vänligt av er! Då säger ni väl också några ord vid graven?

Henning Berger blev smått förlägen.

– Det tror jag inte jag törs, sade han. Jag har inte förberett mig på det.

– Det gör ingenting, sade den gemytlige lille dansken, alltid kan ni väl säga något! Det är så tomt och fattigt, när ingen säger något vid graven. Och någon annan lär inte göra det.

Vi stodo redan vid graven, prästen kastade sina tre skovlar sand på kistan under det vanliga ritualet, detsamma som i Sverige, och läste välsignelsen.

Den lille mannen puffade Henning Berger i sidan.

–Nu, sade han. Nu skall ni tala.

Jag stod som på nålar. Henning Berger steg verkligen med blottat huvud upp på jordvallen vid graven, riktade sina blickar på kistan där nere, lyfte sitt huvud igen och såg ut över församlingen. Som han stod där uppe, liknade han – som på Herman Vedels porträtt – en värdig och myndig prelat.

Och han talade och sade:

Eva Marta Kristina! Tre namn fick du i det heliga dopet. När jag tänker på *Eva*, ser jag för mig din blomstrande ungdom. Men den är längesedan förgången och vissnad, och Eva är död. Frid över henne. När jag tänker på *Marta*, ser jag hela ditt strävsamma liv. Du har arbetat och bekymrat dig om mycket, och omsider blev du trött och gick till vila. Också Marta är död.

Men icke så *Kristina!* Jag vet att hon lever! Som en from kristinna har du gått in i det eviga livet, Kristina! Och vi, som ännu en liten tid måste vandra här i denna dödsskuggans dal, vi säga dig icke farväl, utan vi säga: på återseende!

Fuktiga ögon och varma handtryckningar belönade talaren, när han kom ned. Prästen tackade honom med kollegial uppskattning för den vackra symbolik han hade lagt in i de tre namnen, som kunde förefalla mången så vardagliga ...

Och till och med jag, gamle syndare, hade blivit lite rörd.

* * *

INNEHÅLL.

Noter

1)

En amuranisk trakin är ungefär 38 öre.

(Sättarens anm.)